

Vooruit denken en nu doen!

Rapportage

Quick scan voorzieningenniveau probleemjongeren

Opdrachtgever:
Ministerie van Sociale Zaken en
Werkgelegenheid

Auteurs:
Yolanda Hoogtanders
Eline van Braak-Timmermann
Wil Peters

Datum:
April 2010

Inhoudsopgave

1. Inleiding	3
1.1 Sluitende aanpak participatie probleemjongeren	3
1.2 Onderzoeksopdracht	3
1.2 Opzet rapportage	3
2. Bevindingen en conclusies	5
2.1 Visie op de problematiek	5
2.1 Omvang, kenmerken en problematiek van niet participerende jongeren	5
2.3 Signalering en toeleiding	7
2.4 Toereikendheid voorzieningen	8
2.5 Conclusies	9
3. Amsterdam	10
3.1 Visie	10
3.2 Omvang	11
3.3 Kenmerken en problematiek	12
3.4 Signalering en toeleiding	13
3.5 Voorzieningen	14
3.6 Conclusies	16
4. Deventer	18
4.1 Visie	18
4.2 Omvang	19
4.4 Kenmerken en problematiek	21
4.5 Signalering en toeleiding	21
4.6 Voorzieningen	23
4.7 Conclusies	26
5. Tilburg	28

5.1 Visie	28
5.2 Omvang	29
5.3 Kenmerken en problematiek	30
5.4 Signalering en toeleiding	31
5.5 Voorzieningen	33
5.6 Conclusies	35
Bijlage 1. Toelichting bij de figuren 1 t/m 3	36
Bijlage 2. Gesprekspartners	47
Bijlage 3. Plaatjes Systeem in Beeld	48

1. Inleiding

1.1 Sluitende aanpak participatie probleemjongeren

Nederland kent zo'n 2 miljoen jongeren in de leeftijd van 15 – 25 jaar. Zo'n 90% van deze jongeren zit op school of is aan het werk. Ruim 140.000 jongeren participeren niet. Uit nader onderzoek onder deze groep blijkt dat de meesten na een aantal maanden weer zelf aan het werk of terug naar school gaan. Zo'n 30% lukt dit naar verwachting niet op eigen kracht. Deze jongeren hebben naar verwachting meerdere problemen zoals een lastige thuissituatie, schulden, taalproblemen en geen zinvolle dagbesteding. Niemand heeft echter goed zicht op deze jongeren en het risico is groot dat zij door niemand opgemerkt en geholpen worden. Met alle negatieve gevolgen van dien. De minister van Jeugd en Gezin streeft daarom naar een sluitende aanpak voor de problematiek van deze jongeren en vraagt zich af of de voorzieningen voor deze jongeren toereikend zijn.

1.2 Onderzoeksopdracht

Om de vraag van de Minister te beantwoorden heeft het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid Policy Productions opdracht gegeven om in Amsterdam, Deventer en Tilburg onderzoek te doen naar de voorzieningen voor jongeren die niet naar school (willen) gaan en niet willen werken. Het onderzoek geeft antwoord op de volgende vragen:

1. Wat is de visie van de gemeente op de problematiek?
2. Wat zijn de omvang, de kenmerken en de problemen van niet participerende jongeren?
3. Hoe en door wie worden deze jongeren gesignaleerd en opgepakt?
4. Welke voorzieningen zijn er om deze jongeren terug naar school of werk te leiden?
5. Zijn deze voorzieningen toereikend?

Wij hebben de vragen beantwoord door per gemeente een aantal gesprekken te voeren met deskundigen, het bestuderen van relevante beleidsdocumenten en het inventariseren van beschikbare cijfers over de doelgroep. Met een doorlooptijd van 4 weken heeft het onderzoek het karakter van een quick scan. Dat betekent dat wij niet kunnen garanderen dat het antwoord dat wij op deze vragen geven compleet is. Ook geeft het onderzoek door de selectie van de gesprekspartners hoofdzakelijk de visie van de gemeente op de vraagstelling weer. Ondanks deze beperkingen geeft het onderzoek ons inziens een aantal goede handvatten om meer zicht te krijgen op de participatieproblematiek van jongeren, de rol van verschillende partijen daarbij en de toereikendheid van het voorzieningenniveau.

1.2 Opzet rapportage

Op basis van de quick scan in drie gemeenten geven wij in hoofdstuk 2 onze eigen bevindingen en conclusies weer. Vervolgens beschrijven wij in de hoofdstukken 3, 4 en 5 de aanpak van Amsterdam, Deventer en Tilburg. Wij hebben de voorzieningen van de drie gemeenten samengevat in de drie 'foto's'. Wij hebben ons daarbij vooral gericht op de voorzieningen die als element in zich hebben uitval van school of werk te voorkomen en/of de terugkeer naar school of werk te bevorderen. Gelet op het feit dat het hier een quick scan betreft willen wij benadrukken dat wij niet pretenderen dat de overzichten compleet zijn. Ze zijn gebaseerd op de informatie die wij in korte tijd bij onze gesprekspartners en uit beleidsdocumenten hebben kunnen verzamelen.

De specifieke voorzieningen in de overzichten hebben wij geordend naar:

- Basisvoorzieningen: voor iedereen verplicht (donkergroen)

- Basisvoorzieningen: voor iedereen bereikbaar (lichtgroen)
- Preventieve voorzieningen: bij een dreigend probleem (oranje)
- Curatieve voorzieningen: bij een manifest probleem (rood)

Reguliere voorzieningen voor jongeren zoals school, jeugdzorg of jeugdGGZ hebben wij onder deze overkoepelende noemer opgenomen in het overzicht. Uiteraard gaan er achter deze organisaties veel meer voorzieningen schuil die worden ingezet bij verschillende problemen. Gezien de korte tijd van het onderzoek was het niet mogelijk alle voorzieningen die achter deze organisaties zitten in kaart te brengen. Door de organisaties in zijn geheel op te nemen willen we in het overzicht laten zien dat op deze terreinen wel (veel) voorzieningen zijn.

2. Bevindingen en conclusies

2.1 Visie op de problematiek

Ouders en school primair verantwoordelijk voor participatie op school

Alle drie de gemeenten geven prioriteit aan de participatie van jongeren. Gelet op de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt is het belangrijk dat alle jongeren straks volwaardig mee kunnen doen. Ook verwachten gemeenten dat jongeren die participeren minder overlast zullen veroorzaken en minder snel overgaan op kleine criminaliteit. De ouders en de school zijn in de ogen van de gemeenten primair verantwoordelijk voor de participatie op school en het signaleren en aanpakken van problemen. Daar waar de ouders en/of de school hier niet in slagen komt de gemeente in beeld.

Nadruk op preventie

De gemeenten leggen in de aanpak van de participatie van jongeren sterk de nadruk op preventie. Zij willen voorkomen dat jongeren uit het onderwijs vallen en als gevolg daarvan ofwel gaan werken en snel werkloos worden, ofwel uiteindelijk helemaal niet aan het werk gaan. De veronderstelling daarbij is dat problemen die uitval op school of werk veroorzaken al op jonge leeftijd ontstaan en het beste zo vroeg mogelijk aangepakt kunnen worden.

Gemeente ambieert regiefunctie

De gemeenten zien voor zichzelf met name een regisserende rol weggelegd om ervoor te zorgen dat alle partijen die betrokken zijn bij de problematiek van de jongeren hun werk doen. Deventer en Tilburg concentreren zich daarnaast op het goed uitvoeren van hun leerplicht- en RMC-functie. Deventer pakt bovendien de kwaliteit van het onderwijs aan door een sluitende aanpak voor taalonderwijs te organiseren. Amsterdam heeft ook eigen voorzieningen gecreëerd om 'gaten' die er nu zijn in de signalering van verzuim op scholen en de kwaliteit van het onderwijs aan te pakken. Op de lange termijn wil zij zich echter ook meer op haar regierol concentreren.

2.1 Omvang, kenmerken en problematiek van niet participerende jongeren

Geen sluitend beeld van de doelgroep

Zoals al blijkt uit de landelijke onderzoeken is er ook op lokaal niveau geen sluitend beeld van de omvang van de groep niet participerende jongeren tussen de 12 en 27. De jongeren tussen 12 en 18 die niet naar school gaan is redelijk tot goed in beeld bij de gemeente. Wanneer scholen verzuim goed melden heeft de gemeente vanuit haar leerplichtfunctie in beeld wie er niet op school zitten. De verzuimmelding is op de meeste scholen volgens de gemeenten echter nog niet op orde. Ook de registraties van bureau Leerplicht zijn niet helemaal accuraat en vertonen in alle drie de gemeenten vervuiling. Van de groep tussen 18 en 27 zijn alleen de voortijdig schoolverlaters (VSV¹), de jongeren die zich voor een voorziening in het kader van de wet WIJ melden en de jongeren die ingeschreven staan bij het UWV redelijk in beeld. Doordat deze gegevens vanuit meerdere bronnen (scholen, gemeente, UWV) gevuld moeten worden zijn deze cijfers niet volledig. De groep tussen 23 en 27 is nauwelijks in beeld.

---

¹ VSV-ers zijn jongeren in de leeftijd van 18 tot 23 jaar die zonder startkwalificatie het onderwijs verlaten.

Grote verschillen in omvang

Niet onverwacht verschilt de omvang van de groep niet participerende jongeren sterk tussen de drie gemeenten. In Tabel 2.1 zijn de cijfers over jongeren die niet op school zitten, het afgelopen jaar voortijdig school verlaten hebben of zich gemeld hebben bij het jongerenloket naast elkaar gezet. Zoals hiervoor aangeven zijn de cijfers niet exact maar geven zij een indicatie van de omvang. Naar verwachting is niet iedereen in beeld.

Tabel 2.1. Omvang problematiek per gemeente, over schooljaar 08-09

	Amsterdam	Tilburg	Deventer
12 – 18 niet op school	273	25	- ²
Voortijdig schoolverlater	2232	758	312
Jongerenloket/WIJ	2789	Ca. 800	Ca. 600

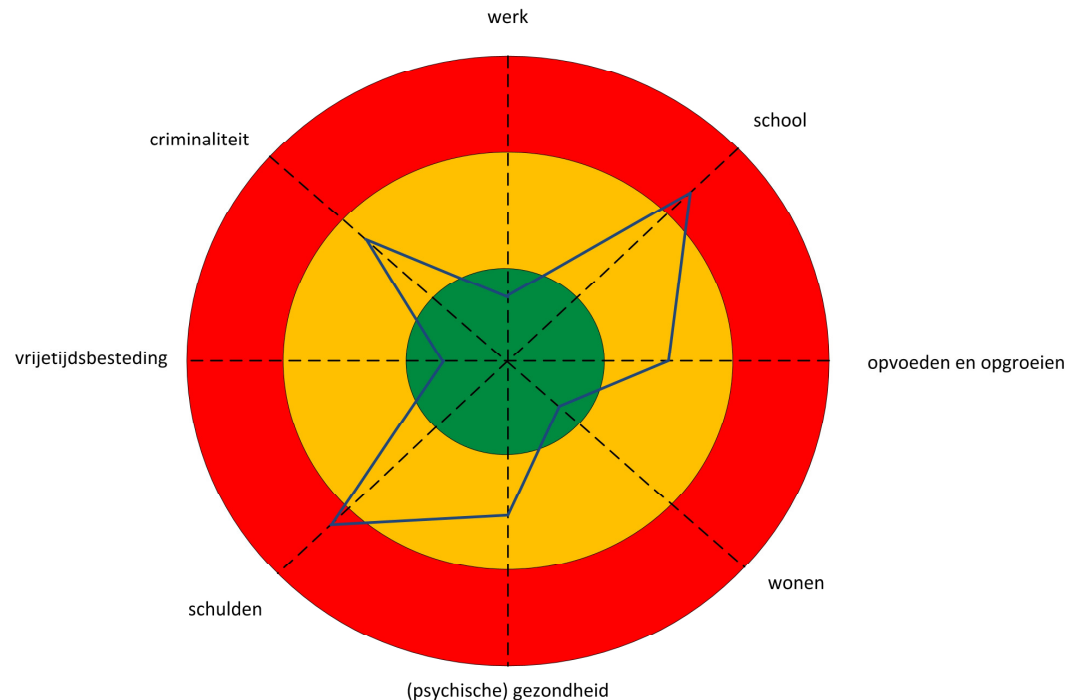
Uit het onderzoek van Amsterdam blijkt dat ruim 40% van de VSV-ers ondersteuning krijgt, de rest vind zelf zijn weg terug naar school of werk.

Meestal sprake van multiproblematiek die met stijgen leeftijd toeneemt

Gemeenten hebben geen exacte gegevens over de kenmerken van de jongeren en hun problematiek. Uit alle drie de gemeenten komt het beeld naar voren dat beduidend meer jongens niet participeren dan meisjes. Ook zijn er in een aantal specifieke wijken in de drie steden beduidend meer jongeren die niet participeren. Bij de jongeren die niet participeren en waarvoor dit problematisch is, is vaak sprake van multiproblematiek. Deze jongeren hebben in wisselende mate problemen in de thuissituatie, taalproblemen, kampen met psychische en gezondheidsproblemen en hebben geen zinvolle vrijetijdsbesteding. Een aantal van hen heeft volgens de gesprekspartners een (niet eerder ontdekte) licht verstandelijke handicap. Naarmate de jongeren ouder worden verergeren o.a. de psychische- en schuldproblemen en kan huisvesting ook een probleem vormen. Figuur 2.1 illustreert op welke leefdomeneinen jongeren met verschillende mate van problematiek te maken kunnen hebben.

² Over jongeren tussen 12 en 18 jaar die niet op school zitten zijn geen goede gegevens voor handen binnen de gemeente Deventer.

Figuur 2.1: Problematiek jongeren. Groen is geen probleem, oranje een dreigend probleem en rood een manifest probleem

(Bron: Participatieroos gemeente Arnhem, bewerking Policy Productions)

2.3 Signalering en toeleiding

Veel partijen en veel overdrachtsmomenten in signalering probleemjongeren

Zoals al aangegeven in de vorige paragraaf zijn er veel partijen betrokken bij de signalering van schoolverzuim en voortijdig schoolverlaten:

- scholen signaleren het verzuim, melden bij de gemeente, de gemeente handhaaft de leerplicht
- scholen registreren voortijdig schoolverlaten, melden bij RMC, de gemeente spoort de voortijdig schoolverlaters op

Jongeren die niet werken en geen VSV-er zijn komen pas in beeld als zij zichzelf melden bij het jongerenloket. Uit de gesprekken met de drie gemeenten blijkt dat de samenwerking tussen de scholen en de gemeenten bij deze signalering nog niet optimaal is. Ook kan het voorkomen dat een jongere niet door de school of de gemeente gesignaleerd wordt, maar vanwege één of meer problemen bij één van de voorzieningen in beeld komt. Alle drie de gemeenten geven aan dat een betere samenwerking tussen de verschillende partijen en een goede regie op het proces noodzakelijk is om alle jongeren die problematisch verzuimen goed in beeld te krijgen.

Beperkte capaciteit en competenties voor diagnose en toeleiding

Om de problematiek van de jongeren die verzuimen of voortijdig de school (dreigen te) verlaten in beeld te krijgen en aan te pakken is naast een sluitende signalering ook een goede diagnose en toeleiding naar voorzieningen noodzakelijk. Naast de problematiek van de overdrachten in de keten is dit in alle drie de gemeenten ook een vraagstuk van capaciteit en competenties. Als

gevolg hiervan wordt de achterliggende problematiek van jongeren die niet participeren niet volledig in kaart gebracht en worden niet alle jongeren toegeleid naar de voor hen noodzakelijke voorzieningen. Complicerende factor daarbij is dat de gemeenten vaak geen goed zicht hebben op het complete aanbod van voorzieningen. Amsterdam en Tilburg hebben hier inmiddels actie op ondernomen.

Casusregie onduidelijk

Tenslotte blijkt uit de ervaringen van de drie gemeenten dat er onduidelijkheid is over de vraag wie de regie op de dienstverlening aan de jongeren heeft. Omdat jongeren vaak problemen hebben op meerdere domeinen zijn ook meerdere organisaties betrokken bij het oplossen hiervan. Dat vraagt om een goede afstemming van de activiteiten en uitwisseling van informatie tussen de organisaties. Eén organisatie moet daarbij de regie houden op het totale proces. Tilburg en Deventer zetten de er de komende jaren op in om hier een goede aanpak voor te ontwikkelen.

2.4 Toereikendheid voorzieningen

Zorgen om tijdelijkheid voorzieningen

De gemeenten geven aan dat de huidige voorzieningen in hun stad voor de meeste jongeren toereikend zijn. Wel ontbreekt het vaak aan een goed overzicht voor de voorzieningen. De gemeenten maken zich daarnaast zorgen over de tijdelijkheid van veel voorzieningen. De aard van de problematiek vraagt vaak om een meer langdurige begeleiding en aanpak dan nu voorzien is.

Ontoereikende voorzieningen voor specifieke groepen

Alle drie de gemeenten signaleren dat voor een aantal kleine, specifieke groepen de voorzieningen niet toereikend zijn. Het gaat dan om:

- licht verstandelijk gehandicapten. Deze beperking wordt bij veel jongeren pas laat ontdekt. Bestaande voorzieningen zijn vaak niet toegerust om deze jongeren te helpen;
- dak- en thuislozen. Veel jongeren krijgen na hun 18^e behoefte aan een eigen woning. Daarnaast kennen de gemeenten allemaal een aantal zwerfjongeren waarvoor nu geen voorziening is. De woonruimte zou in combinatie met intensieve begeleiding aangeboden moeten worden, deze combinaties zijn er maar in beperkte mate;
- jongeren met psychische problematiek. Uit een screening van de gemeente Amsterdam blijkt dat een groep jongeren uit de 8 tot 8 aanpak met grote psychische problemen kampt. Wanneer voor deze jongeren hulp gezocht wordt loopt de gemeente tegen de wachtlijst- en financieringsproblematiek van de jeugdzorg en jeugdGGZ aan en kost het veel moeite een plek te vinden.

Intensieve begeleiding in campus en plusvoorziening nodig

Gemeenten geven wel aan dat de campusvoorzieningen en de aankomende plusvoorzieningen nadrukkelijk in een behoefte voorzien. Voor jongeren die kampen met meerder problemen is intensieve begeleiding nodig om de school af te maken of werk te vinden. Omdat een groot deel van deze jongeren problemen in de thuissituatie heeft kunnen ouders die begeleiding niet bieden. Ook de school is vaak niet toegerust om deze jongeren in de aanpak van hun problemen te ondersteunen en de noodzakelijke structuur te bieden. Om deze jongeren toch hun school af te laten maken is een aanvullende structuur nodig. Bij voorkeur naast de school en de ouders, zodat jongeren wel in het gezin kunnen blijven en in het reguliere onderwijs.

Versnipperde financiering werkt beperkend

Voorzieningen waarin ondersteuning op een combinatie van leefdomeinen wordt geboden en/of kinderen uit verschillende gemeenten en provincies worden geholpen, hebben te maken met veel verschillende financieringsstromen. Er is goede samenwerking nodig tussen de betrokken partijen om zo'n voorziening op te starten.

2.5 Conclusies

Om tot een sluitende aanpak te komen van de signalering, toeleiding en ondersteuning van jongeren die niet naar school gaan is samenwerking nodig tussen de betrokken partijen. Jongeren, ouders, scholen, gemeenten en aanbieders van voorzieningen op de verschillende leefdomeinen zijn samen verantwoordelijk voor de participatie van jongeren. Een effectieve aanpak vraagt om een integrale benadering van de problematiek en om maatwerk. Om de samenwerking te bevorderen zijn verbeteringen nodig in:

- inzicht in doel, bereik en effectiviteit voorzieningen;
- verduidelijking taak- en verantwoordelijkheidsverdeling tussen partijen;
- ontschotten financieringsstromen;
- aandacht voor verschillen in aansturing en tegengestelde organisatiebelangen tussen partijen;
- het organiseren van een duidelijke proces- en casusregie;
- volledigheid en afstemming registraties;
- kwaliteit informatie-uitwisseling.

Deze verbeteringen zouden zich gelet op de grote nadruk op preventie niet alleen moeten uitstrekken naar de keten voor jongeren van 12 – 27 maar naar de hele jeugdketen van 0 tot 27.

3. Amsterdam

3.1 Visie

In de Amsterdamse visie ligt de eerste verantwoordelijkheid voor het welzijn van jongeren in hun primaire leefwereld: het gezin en de school. Als het thuis of op school niet goed gaat biedt de gemeente mogelijkheden om er wat aan te doen. Om de jongeren in beeld te krijgen en de problematiek van jongeren die niet naar school gaan en niet werken aan te pakken zet Amsterdam sterk in op het voorkomen en bestrijden van schooluitval en de aanpak van overlast. Het uitgangspunt daarbij is dat preventie beter is dan reparatie achteraf. Veel problemen van jongeren verergeren als zij niet tijdig worden aangepakt. De gemeente wil daarom zo vroeg mogelijk in de levensloop van jongeren problemen signaleren en aanpakken. Voor de groep vanaf 12 jaar doet zij dit door:

1. Te zorgen dat leerlingen op school zijn. Samen met de scholen heeft de gemeente een plan op stuk beleid ingevoerd om schoolverzuim direct aan te pakken. De school heeft daarin de taak om het verzuim te melden, de gemeente spoort de jongeren op en zorgt ervoor dat ze weer terug naar school gaan. De aandacht gaat met name uit naar het verzuim in het VMBO en MBO;
2. De oorzaken van het verzuim in beeld te brengen en aan te pakken. Voor een deel richt de gemeente Amsterdam zich daarvoor op de kwaliteit van het onderwijs. In navolging van de kwaliteitsaanpak basisonderwijs wil Amsterdam nu sterker gaan sturen op de kwaliteit van het voortgezet onderwijs;
3. Versterken van de competenties en kwaliteit van de docenten. Zij moeten het onderwijs aantrekkelijk maken en zijn het eerste aanspreekpunt voor leerlingen die dreigen te verzuimen;
4. Versterken van de zorgstructuren om de scholen. Met name voor overbelaste leerlingen kan zo een goede doorgeleiding naar jeugdzorg, schuldhulpverlening en andere voorzieningen georganiseerd worden;
5. Inzetten van schoolveiligheidsteams. In samenwerking met politie, stadsdelen en de scholen houden deze teams toezicht op de scholen. Deze teams hebben ook kennis van meldingen die buiten school over leerlingen gedaan zijn en kunnen ook daar corrigerend optreden.

Voor een aantal specifieke groepen jongeren heeft de gemeente een aparte aanpak ontwikkeld. Het gaat hierbij om jongeren die intensieve begeleiding nodig hebben om hun school af te maken of te gaan werken. De voorzieningen die voor deze groep zijn ontwikkeld zijn de 8 tot 8 aanpak voor overlastgevende jongeren in een aantal wijken, de campusvoorzieningen voor jongeren die niet naar school willen en niet willen werken en de plusvoorzieningen voor overbelaste jongeren in het MBO en het VO.

De gemeente ziet voor zichzelf uiteindelijk een stimulerende en regisserende rol weggelegd om ervoor te zorgen dat alle partners in de jeugdketen hun taak en verantwoordelijkheid invullen. Volgens onze gesprekspartners blijken er in de praktijk in Amsterdam nu een aantal gaten te vallen in deze keten die door nu de gemeente ingevuld worden. Het gaat dan met name om de signalering en aanpak van schoolverzuim en de verbetering van de kwaliteit van het onderwijs en de competenties van docenten. Deze rol van de gemeente is tijdelijk. Zij wil met name het rijk en de scholen stimuleren om hierin weer meer hun eigen verantwoordelijkheid op te pakken en in te vullen.

3.2 Omvang

Jongeren die niet naar school gaan

Amsterdam heeft ca 770.00 inwoners waarvan er zo'n 150.000 tussen de 12 en 27 jaar oud zijn.

Tabel 3.1. Bevolking Amsterdam

Totaal bevolking	767.849
Totaal jongeren 12-27 jaar	147.414
12 – 18 jaar	40.689
18 – 27 jaar	106.725

(Bron: CBS – 2010, voorlopige cijfers)

In totaal zijn er zo'n 41.000 leerplichtige jongeren waarvan er momenteel 273 niet op school zitten. Volgens Bureau Leerplicht Plus kan deze uitval vermoedelijk voor een groot deel verklaard worden door verhuizingen zonder uitschrijving uit de Gemeentelijke Basis Administratie.

Tabel 3.2. Leerplicht

Leerplichtige jongeren (12-18 jaar)	41.362
op school	41.089
niet op school	273

(Bron: Bestuurlijke rapportage Bureau Leerplicht Plus 2008-2009)

Noot bij de cijfers uit tabel 1 en 2: doordat verschillende bronnen zijn gebruikt, komt het aantal leerplichtige jongeren hoger uit dan het totaal aantal jongeren tussen 12 en 18 jaar.

In het schooljaar 2008/2009 volgde ruim 43.000 jongeren in Amsterdam voortgezet onderwijs. In dat jaar verlieten ruim 2.000 jongeren de school zonder startkwalificatie. In zijn totaliteit kende Amsterdam het afgelopen jaar 9.000 VSV-ers.

Tabel 3.3. Startkwalificatie en Voortijdig Schoolverlaters (18-23 jaar zonder startkwalificatie en niet op school)

Totaal aantal jongeren tussen 18 en 23 jaar zonder startkwalificatie en niet op school	9.000
Totaal aantal onderwijsdeelnemers	43.637
- waarvan VO	30.152
- waarvan MBO	13.485
Aantal nieuwe voortijdig schoolverlaters schooljaar 08-09	2.232
- waarvan VO	649
- waarvan MBO	1.583

(Bron: Bestuurlijke rapportage Bureau Leerplicht Plus 2008-2009 en VSV-Verkenner 08-09, voorlopige cijfers)

In april en mei 2009 is op basis van de laatst bekende gegevens onderzoek gedaan naar de status van voortijdig schoolverlaters (18-23 jaar) over de eerste helft van het schooljaar 2008 -2009. Uit dit onderzoek bleek dat van deze voortijdig schoolverlaters ca:

- 53% aan het werk is
- 22% in behandeling is bij een ketenpartner
- 20% in behandeling is bij Bureau Leerplicht Plus
- 3% weer naar school is
- 2% niet meer tot de doelgroep hoort (vanwege leeftijd of verhuizing)

Van de jongeren die in behandeling zijn bij Bureau Leerplicht Plus is met iets meer dan de helft contact. Met ongeveer 35% is geen contact en 15% kan niet direct terug naar school of aan het werk, bijvoorbeeld om dat ze in het ziekenhuis liggen, in verwachting zijn of bezig zijn met het starten van een eigen zaak. Enkele jongeren geven aan niets te willen.

De uitval in het voortgezet onderwijs in schooljaar 2008-2009 (de groep van ca 650 jongeren uit tabel 3) is ook apart onderzocht door Bureau Leerplicht. Uit onderzoek blijkt dat ca:

- 20% aan het werk is,
- 17% op school zit,
- 15% in traject van een ketenpartner zit,
- 30% in beeld is bij Bureau Leerplicht Plus en
- 17% niet meer tot de doelgroep behoort, bijvoorbeeld door verhuizing.

Slechts een kwart van deze jongeren is leerplichtig.

Begin 2009 waren er zorgen over de ontwikkelende uitvalcijfers in Amsterdam. Bureau Leerplicht Plus is in samenwerking met de ROC's in actie gekomen om ervoor te zorgen dat doelstelling die is afgesproken met het Rijk (10% minder uitvallers in het schooljaar 08-09) toch kon worden gerealiseerd. Dat is gelukt. In dit schooljaar is de schooluitval met 18,2% afgenomen ten opzichte van het vorige schooljaar. Als gevolg van deze acties is het aantal verzuimmeldingen van MBO's gestegen. Dit betekent niet dat er in het afgelopen schooljaar ook daadwerkelijk meer is verzuimd op de MBO's, maar wel dat er een beter zicht is op de omvang van het verzuim bij de ROC's (Bron: Aanvullende informatie aanpak verzuim en voortijdig schoolverlaten).

Jongeren die niet werken

Het Jongerenloket is het vangnet voor jongeren die niet naar school gaan en niet werken. Iedere MBO-school heeft nu een vast contactpersoon vanuit het Jongerenloket. Het jongerenloket heeft 2789 meldingen gehad in de periode juli 2008 tot en met juli 2009. Bijna 25% van het aantal instromers komt via Bureau Leerplicht Plus en/of het onderwijs binnen bij Jongerenloket. Van het totaal aantal meldingen zijn 2178 jongeren ingestroomd (in de WWB en vanaf 1 oktober 2009 in de WIJ) en 1863 jongeren weer uitgestroomd. Van deze jongeren die uitstromen zijn

- 196 jongeren terug naar school gegaan;
- 558 jongeren aan het werk;
- 1109 jongeren wilden niet meewerken aan een traject, zijn in een zorgtraject opgenomen, behoren niet tot de doelgroep, zijn verhuisd et cetera.

Tabel 3.4. Werkloze jongeren

Aantal jongeren die zich melden in kader WWB/WIJ op jaarbasis	2789
Aantal jongeren ingeschreven bij UWV (16-26)	ca. 4.500

(Bron: Jongerenloket en Actieplan Jeugdwerkloosheid regio Groot-Amsterdam)

3.3 Kenmerken en problematiek

Jongeren die niet naar school gaan en/of niet werken zijn vaker jongens dan meisjes. Cijfers tonen aan dat jongens vaker van school verzuimen (8,1% van de jongens tegenover 7,3% van de meisjes), eerder uitvallen uit onderwijs (2,4% van de jongens tegenover 1,8% van de meisjes), meer overlast veroorzaken en vaker in de criminaliteit belanden. Jongens zijn ook vaker dan meisjes terug te vinden in de cijfers over het gebruik van de voorzieningen. Daarnaast is de groep niet westerse allochtonen oververtegenwoordigd binnen de groep probleemjongeren. Ook zij vertonen vaker uitval uit het onderwijs en verzuimen vaker van school dan autochtone

jongeren. Probleemjongeren hebben vaak ouders met een laag opleidingsniveau en een laag inkomen. Probleemjongeren wonen vaker in de stadsdelen Geuzenveld-Slotermeer, Amsterdam Noord, Zuidoost en Zeeburg (Bron: Staat van de Jeugd Amsterdam).

Volgens de gesprekspartners zijn de belangrijkste problemen die deze jongeren hebben:

- schulden (in totaal zit 1,9% van de Amsterdamse jongeren in de schuldhulpverlening, meisjes en niet westerse allochtonen zijn oververtegenwoordigd),
- een problematische thuissituatie (opvoed- en huisvestingsproblemen) en
- psychiatrische problemen
- licht verstandelijke handicap.

Problemen als schulden en huisvesting nemen toe naarmate de jongeren ouder worden. Schulden lopen steeds verder op en naarmate jongeren ouder worden krijgen zij meer behoefte om op zichzelf te gaan wonen. Betrokkenen geven aan dat wanneer jongeren boven de 18 en dus niet meer leerplichtig zijn, het lastiger is om hen in beeld te houden en hen van de voorzieningen gebruik te laten maken. Ze kunnen dan niet meer gedwongen worden als ze niet willen.

De gesprekspartners van het jongerenloket schatten op basis van een dossierscreening in dat ruim 40% van de jongeren die bij het jongerenloket in beeld is psychische problemen heeft of licht verstandelijk gehandicapt is. Die laatste groep is waarschijnlijk ongeveer 10% van de jongeren die in beeld zijn bij het jongerenloket. Hier zijn geen exacte cijfers over. Om te onderzoeken of een jongere daadwerkelijk licht verstandelijk gehandicapt is worden diagnose-instrumenten ingezet en aanvullend gekeken naar opleidingsachtergrond, bekendheid van de jongere bij het welzijnswerk (bijvoorbeeld Bureau Jeugdzorg) en of de jongere regelmatig faalt zonder dat dit aan inzet ligt.

3.4 Signalering en toeleiding

Verzuim

Scholen zijn verplicht in- en uitschrijvingen en verzuim te melden aan de Leerling Administratie Sectie (LAS), van Bureau Leerplicht Plus van de gemeente Amsterdam. LAS verwerkt onder andere de in- en uitschrijvingen en de verzuimmeldingen van alle Amsterdamse leerlingen in de leeftijd van 5 tot 18 jaar die onder de leerplichtwet vallen en jongeren van 18 tot en met 22 jaar die onder de RMC-wet vallen. LAS registreert ook of schoolverlaters een diploma hebben behaald of niet, en wat de kwalificatie van het behaalde diploma is. Beide registraties worden vastgelegd in het leerling administratie systeem Erisa. Om het schoolverzuim te controleren hebben de leerplicht(plus)ambtenaren van de gemeente Amsterdam toegang tot het leerling administratie systeem. Deze ambtenaren gaan met de verzuimende leerling (en eventueel de ouders) in gesprek en stellen samen met hen en de school een plan van aanpak op. Hierin worden afspraken gemaakt over welke opleiding de leerling zal (ver)volgen en welke voorzieningen de leerplicht(plus)ambtenaar kan inzetten voor de jongere (Bron: Bureau Leerplicht Plus Amsterdam).

Leerplicht

Wanneer een leerplichtige jongere hardnekkig verzuimt, niet staat ingeschreven op school, of niet meewerkt om een oplossing voor verzuimproblemen te vinden kan de leerplichtambtenaar een officiële waarschuwing geven, of in het uiterste geval proces-verbaal opmaken. In het schooljaar 2008/2009 is dit in totaal 750 keer voorgekomen. Ouders zijn verantwoordelijk voor

hun kind en het proces-verbaal is dan ook altijd gericht aan de ouders. Een bovenleerplichtige jongeren kan geen sanctie worden opgelegd. Hij wordt overgedragen aan de leerplicht(plus)ambtenaar van het stadsdeel waar hij of zij woont (Bron: Bureau Leerplicht Plus Amsterdam).

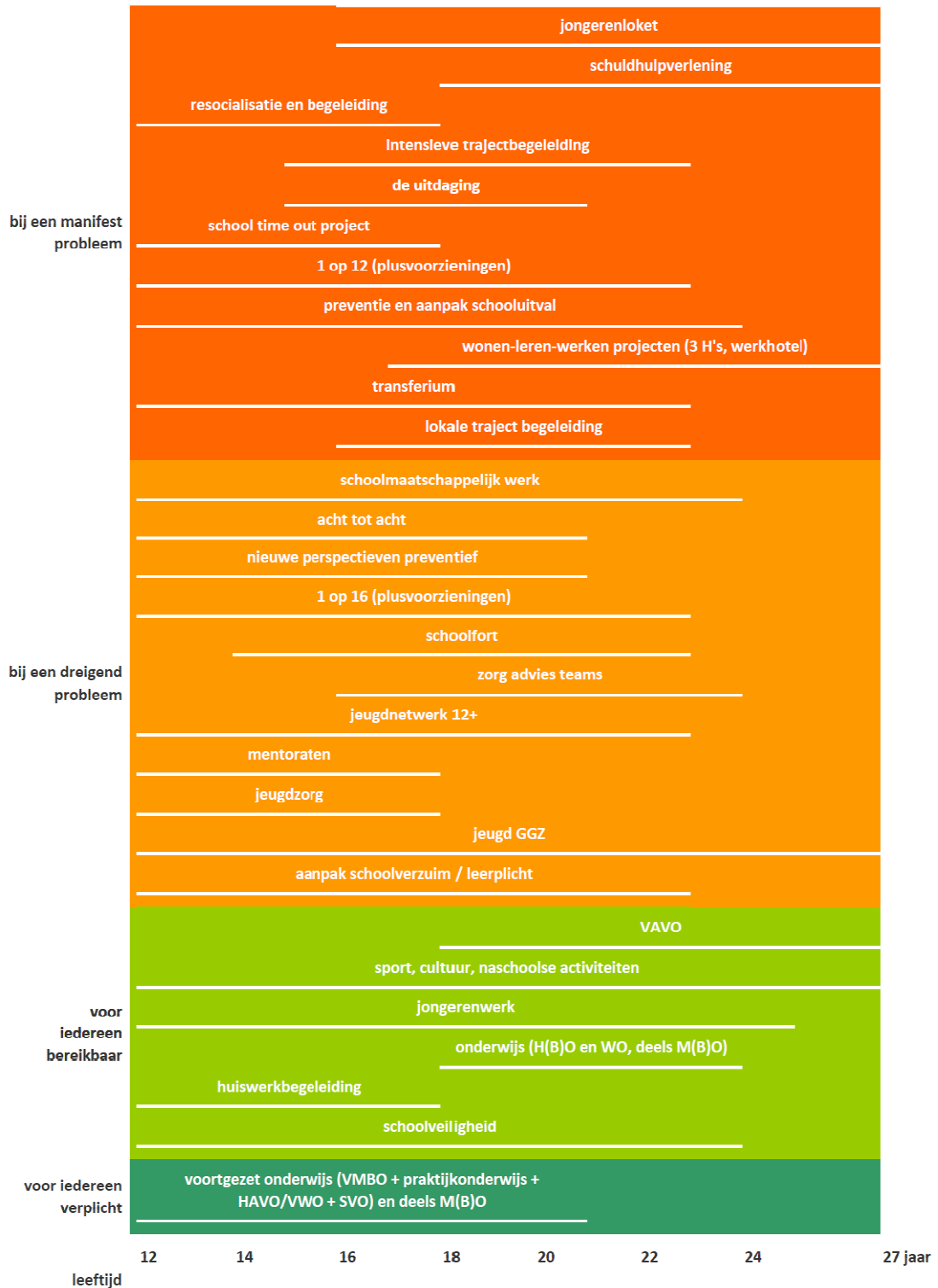
Voortijdig schoolverlaten en het jongerenloket

Ook jongeren tot 23 jaar zonder startkwalificatie zijn in beeld bij Bureau Leerplicht. Bureau Leerplicht zoekt actief contact met deze jongeren en probeert hen terug te leiden naar school, of eventueel naar werk. Ook dragen zij lijsten met gegevens van deze jongeren over aan het jongerenloket zodat de medewerkers van het jongerenloket contact kunnen zoeken met deze jongeren. Daarnaast kunnen deze jongeren zichzelf melden bij het jongerenloket voor een opleiding, werk of een combinatie van beide. Hier krijgen zij een consulent toegewezen die samen met de jongere bekijkt hoe hij of zij het best aan een geschikte opleiding of baan kan komen. De Dienst Werk en Inkomen (DWI) werkt vanuit het jongerenloket nauw samen met UWV Werkbedrijf, Bureau Leerplicht Plus en ROC's.

3.5 Voorzieningen

Figuur 3.1 geeft een overzicht van de voorzieningen die er in Amsterdam zijn om te voorkomen dat jongeren uitvallen uit school en om ze eventueel terug te leiden naar school en naar werk.

Figuur 3.1. Overzicht van preventieve en curatieve voorzieningen voor (probleem) jongeren die niet naar school (willen) gaan en niet (willen) werken in de gemeente Amsterdam

De gesprekspartners in Amsterdam geven aan dat bepaalde groepen jongeren op dit moment onvoldoende kunnen worden geholpen doordat bepaalde voorzieningen ontbreken, er onvoldoende capaciteit is bij de voorzieningen of omdat een goede diagnose van de problematiek van de jongeren ontbreekt. Het gaat hier om de volgende groepen jongeren:

- jongeren die in het regulier onderwijs intensieve begeleiding nodig hebben: voor deze groep zijn de campusprojecten een uitkomst en echt nodig. De toegevoegde waarde van deze projecten zit hem vooral in het feit dat zij niet tijdelijk worden ingezet, maar dat de jongere er gebruik van kan blijven maken totdat hij zijn startkwalificatie heeft behaald of in een stabiele (werk) omgeving is beland. Wanneer de financiering van de campusvoorzieningen zou stoppen, zou er een gat in de voorzieningen vallen.
- overbelaste jongeren op het MBO: deze jongeren hebben problemen op meerdere terreinen en hebben behoefte aan intensieve begeleiding. Hiervoor worden 3.000 plekken op de plusvoorzieningen georganiseerd waarin jongeren in groepen van 16 de begeleiding krijgen die zij nodig hebben. De gemeente Amsterdam geeft aan dat er behoefte is aan meer plekken, omdat eigenlijk ieder leerling op MBO niveau 1 en 2 een kwetsbare jongere is en behoefte heeft aan deze vorm van begeleiding.
- jongeren van 16-17 jaar tot ongeveer 23 jaar met problemen in de thuissituatie, waaronder ook jongeren die dak- en thuisloos zijn: Deze jongeren hebben behoefte aan een woonvoorziening als het Werkhotel, waarin zij begeleiding krijgen en een koppeling met opleiding en/of werk is aangebracht. Op dit moment is er niet voldoende plek voor deze jongeren. Belangrijke oorzaken hiervoor zijn de krappe woningmarkt in Amsterdam en de verschillende financieringsstromen die samen moeten komen om deze voorzieningen te organiseren.
- jongeren met ernstige psychische problemen: Op basis van een screening van dossiers van een groep van 40 jongeren die meedoen aan de 8 tot 8 aanpak wordt ingeschat dat er een grote groep jongeren is met ernstige psychische problemen. Deze problemen zijn niet eerder door jeugdzorg gesignaleerd. De jongeren kunnen niet op de 8 tot 8 aanpak blijven, omdat deze niet is ingesteld op deze problemen, maar ze zijn, door een tekort aan plaatsen, ook heel lastig te plaatsen bij jeugdzorg of de jeugdGGZ. Deze groep kan op dit moment niet geholpen worden, maar hun problemen zijn blijvend en wanneer de jongeren hier niet mee worden geholpen zullen zij (verder) verergeren.
- licht verstandelijk gehandicapten: professionals geven aan dat er goede voorzieningen missen voor deze groep. Omdat er op jongere leeftijd geen goede diagnose wordt gesteld bij deze jongeren ontbreekt een goede signalering en opvolging. De jongeren duiken op latere leeftijd op bij verschillende organisaties, maar worden dan niet altijd goed herkend en hun gedrag is dan vaak ontspoord.

Een deel van het probleem dat Amsterdam ervaart op dit vlak ligt in het feit dat de betrokken organisaties en voorzieningen afhankelijk zijn van veel verschillende financieringsstromen. Dit heeft enerzijds tot gevolg dat er weinig overzicht is over welk geld beschikbaar is en wie daarvoor verantwoordelijk is. Anderzijds heeft de gemeente Amsterdam geconcludeerd dat de eigen financiering maar een klein onderdeel is en dat het daardoor lastig is sturing te geven aan het geheel. Amsterdam heeft dit binnen het project Systeem in Beeld vertaald naar twee plaatjes. Deze zijn opgenomen in bijlage 3.

3.6 Conclusies

Amsterdam doet veel om te voorkomen dat jongeren van school uitvallen en heeft veel voorzieningen voor probleemjongeren. Bureau Leerplicht Plus, RMC, het jongerenloket en de scholen vormen samen een keten die jongeren die (dreigen) uit (te) vallen moet opvangen en

afspraken moet maken over wie de regie voert over de jongeren. De gesprekspartners geven aan dat de samenwerking tussen deze ketenpartners steeds beter verloopt, maar de aanpak is nog niet volledig sluitend.

Omdat de gemeente sterk wil inzetten op het voorkomen en bestrijden van schooluitval en de aanpak van overlast maar ziet dat niet alle partners hun rol (kunnen) nemen, heeft de gemeente aangegeven dat zij de regie hebben genomen over dit vraagstuk en een aantal taken naar zich toe hebben getrokken om ze goed op te zetten. Voorbeelden hiervan zijn acties om verzuim en uitval op scholen goed in kaart te brengen, scholen te helpen deze meldingen te doen en het beleid gericht op de verbetering van de kwaliteit van het onderwijs. Op termijn wil de gemeente deze taken teruggeven. Scholen en het rijk zouden samen de regie over de schooluitval weer op moeten pakken.

Door de omvang van de problematiek en de kenmerken ervan heeft de gemeente Amsterdam grote behoefte aan de campusvoorzieningen en de nog te realiseren plusvoorzieningen. Er is een grote groep kwetsbare jongeren die thuis niet de ondersteuning en begeleiding krijgen die ze nodig hebben. In de huidige opzet van het onderwijs kunnen zij deze ondersteuning ook niet krijgen. De campus- en plusvoorzieningen bieden naar verwachting een goede oplossing om jongeren deze intensieve begeleiding voor langere duur te bieden.

Uit een dossierscreening van de gemeente onder een groep jongeren in de Acht tot acht aanpak blijkt dat de probleemjongeren die niet naar school willen of niet willen werken vaak kampen met grote psychische problemen en een licht verstandelijke beperking. Voor deze jongeren zijn de huidige voorzieningen dus niet toereikend gebleken om de problemen tijdig op te sporen. Ook stuit de gemeente op knelpunten in de jeugdzorg als zij deze jongeren wil doorleiden naar passende voorzieningen om de problematiek aan te pakken. De verwachting is dat er nog meer jongeren zijn die te maken hebben met deze problematiek als dit nader onderzocht zou worden.

Om te voorkomen dat jongeren uitvallen uit school en werk is een ketenbrede aanpak gedurende de hele levensloop van jongeren noodzakelijk. Met basis op orde wil de gemeente de basisvoorzieningen voor alle jongeren op een hoog niveau brengen en houden. Dat levert al goede resultaten op, maar het kan altijd beter. Om ook op langere termijn tot een stevige basis voor jongeren te komen is landelijk meer aandacht nodig voor de wijze waarop de hele jeugdzorg georganiseerd en gefinancierd wordt.

4. Deventer

4.1 Visie

Iedereen is hard nodig op de arbeidsmarkt, nu maar vooral ook in de nabije toekomst. Daarom vindt de gemeente Deventer het belangrijk dat alle jongeren een startkwalificatie halen en aan de slag gaan. Vanuit de gemeente wordt in nauwe samenwerking met werkgevers, relevante (onderwijs)instellingen en organisaties ingezet op het voorkomen van het voortijdig schoolverlaten. Een belangrijke factor van het voorkomen van uitval vindt de gemeente een goede taalontwikkeling bij jongeren. Door een sluitende aanpak voor taalontwikkeling te organiseren (van voorschool tot startkwalificatie, waarbij alle scholen gebruik maken van dezelfde methode) wil de gemeente bijdragen aan het voorkomen van schooluitval. Wanneer jongeren toch uitvallen wil de gemeente ervoor zorgen dat zij zo snel mogelijk terug geleid worden naar school of werk. Jongeren en hun ouders zijn samen met de onderwijsinstellingen de eerst verantwoordelijken voor het voorkomen van voortijdig schoolverlaten. De gemeente zet de komende jaren stevig in op de ontwikkeling van een sluitend registratie, signalerings- en toeleidingssysteem voor verzuim en voortijdig schoolverlaten. Onderdelen daarvan zijn:

- Het verder verstevigen van de leerplicht, waarbij deze zorgt voor een meerwaarde t.a.v. het onderwijs. Verder onderzoekt de gemeente welke mogelijkheden er naast de leer- en kwalificatieplicht zijn om jongeren te bewegen gebruik te maken van een voorzieningen. Hierbij wordt onder andere gekeken naar de Wet Investeren in Jongeren;
- Het vloeiend laten verlopen van de overgangen, vooral voor de niveau 1 en 2 leerlingen, tussen VMBO en MBO. Dit is door uitvoering van het project de OverStap op initiatief van ROC Aventus tot stand gekomen;
- Het vroegtijdig herkennen van risicoleerlingen en het gericht aandacht geven aan deze leerlingen;
- Het realiseren van een sluitende keten rond de risicjongere, inclusief het drempelloos doorgeven van informatie;
- Het binnen het reguliere onderwijs weer op traject zetten van de (langdurig) uitgevallen schoolverlaters.

De gemeente kiest hierin vooral een regisserende en stimulerende rol om te zorgen dat alle betrokken partijen hun verantwoordelijkheid nemen. Daarnaast wil de gemeente haar eigen taken ten aanzien van de leerplicht goed organiseren en wil zij knelpunten in de keten, zoals de overdracht van informatie, onder de aandacht brengen bij de rijksoverheid. Het gemeentelijk beleid ten aanzien van de jongerenparticipatie wordt vormgegeven in het kader van het uitvoeringsplan Schoolverlaters Offensief Stedendriehoek (SOS) en in het kader van het in juni 2008 ondertekende convenant Voortijdig Schoolverlaters 2007-2011 Stedendriehoek.

4.2 Omvang

Jongeren die niet naar school gaan

In Deventer wonen bijna 100.000 mensen waarvan er zo'n 18.000 jongeren van 12 tot 27 jaar zijn.

Tabel 4.1. Bevolking Deventer

Totaal bevolking	98.660
Totaal jongeren 12-27 jaar	18.054
12 – 18 jaar	6.923
18 – 27 jaar	11.131

(Bron: CBS – 2010, voorlopige cijfers)

Er wonen in Deventer ca 7.000 leerplichtige jongeren vanaf 12 jaar, waarvan er volgens de bronnen van de gemeente ongeveer 1.250 niet op school zitten. De gemeente heeft geen verklaring voor het feit dat dit getal relatief gezien zeer hoog is. Wij vermoeden dat hier sprake is van een verouderd bestand. Tweederde van de basisschoolleerlingen stroomt door naar het VMBO of praktijkonderwijs. De overige leerlingen stromen door naar havo of vwo.

Tabel 4.2. Leerplicht

Leerplichtige jongeren (12-18 jaar)	7.072
op school	5.824
niet op school	1.248

(Bron: RMC/Leerplicht gemeente Deventer, maart 2010)

Noot bij de cijfers uit tabel 5 en 6: doordat verschillende bronnen zijn gebruikt, komt het aantal leerplichtige jongeren hoger uit dan het totaal aantal jongeren tussen 12 en 18 jaar.

Van de groep jongeren tussen de 12 en 27 jaar registreert de gemeente of jongeren tot 23 jaar een startkwalificatie behalen. Er staan formeel ongeveer ca 6.500 jongeren geregistreerd bij Leerplicht/RMC die niet op school zitten geen startkwalificatie hebben. Over het schooljaar 2008-2009 heeft een opschoning van het VSV-bestand plaatsgevonden waardoor de totale groep voortijdig schoolverlaters nu goed in beeld is. Het gaat hier uiteindelijk om 1.200 jongeren (Bron: Jaarverslag Leerplicht/RMC schooljaar 08-09).

Afgelopen schooljaar hebben iets meer dan 300 leerlingen het onderwijs voortijdig verlaten. In de Rivierenwijk, waar het project Aanval op de Schooluitval loopt, wonen relatief veel jongeren zonder startkwalificatie (250). Dit is ongeveer 1,5 maal zo groot als elders in Deventer. Dit geldt ook voor de andere twee wijken waar dit project op dit moment van start gaat. Van de groep tussen de 23 en 27 jaar registreert de gemeente niet of zij op school zitten en/of een startkwalificatie hebben (gehaald), dus over deze groep zijn geen gegevens omtrent de omvang voorhanden.

Tabel 4.3. Startkwalificatie en Voortijdig Schoolverlaters (18-23 jaar zonder startkwalificatie en niet op school)

Totaal aantal jongeren tussen 12 en 24 jaar zonder startkwalificatie en niet op school	1.200
Totaal aantal onderwijsdeelnemers	7.367
- waarvan VO	5.008
- waarvan MBO	2.359
Aantal nieuwe voortijdig schoolverlaters schooljaar 08-09	311
- waarvan VO	93
- waarvan MBO	218

(Bron: RMC/Leerplicht Deventer maart 2010 en VSV-Verkenner 08-09, voorlopige cijfers)

Jongeren die niet werken

De groep jongeren die niet werkt is niet volledig in beeld bij de gemeente Deventer. In het kader van de Wet WIJ melden zich zo'n 10 tot 13 jongeren per week voor een uitkering en/of een leerwerkeraanbod. Op jaarbasis zijn dit naar verwachting ca 600 jongeren. Daarvan heeft ongeveer de helft wel en de helft geen startkwalificatie. Van de jongeren met een startkwalificatie is iets minder dan de helft direct bemiddelbaar door het Werkbedrijf. De andere helft gaat een re-integratietraject in. Van de groep die geen startkwalificatie heeft start ongeveer een derde in een switchklas of schakelvoorziening ter overbrugging naar het nieuwe schooljaar, wordt een derde bemiddeld naar een BBL-plek en een derde komt in aanmerking voor activering of dagbesteding. Het vinden van BBL-plekken is overigens een probleem omdat er over het algemeen onvoldoende plaatsen zijn en de plaatsen die er zijn niet aansluiten op de wensen van de jongeren.

De gemeente heeft naast de zelfmelders geen zicht op de omvang van de overige groep werkloze jongeren. UWV heeft zicht op alle jongeren in de stad die zichzelf hebben ingeschreven voor werk. De inschatting is dat dit per jaar 400 jongeren zijn. Deze jongeren hebben al gewerkt en daardoor (kortdurend) recht op WW opgebouwd, of doen geen beroep op een inkomensaanvulling en staan alleen ingeschreven als werkzoekende.

Tabel 4.4. Werkloze jongeren

Aantal jongeren die zich melden in kader WIJ op jaarbasis	600
Aantal jongeren ingeschreven bij UWV op jaarbasis	400

(Bron: Visie Jongerenwijzer Deventer)

Naast de groep die zichzelf meldt bij de afdeling Werk en Inkomen van de gemeente melden zich wekelijks 1-2 zwerfjongeren bij het speciale inloopspreekuur voor deze doelgroep. Een grove inschatting van de gemeente is dat er in totaal ca 70 zwerfjongeren zijn in Deventer. Zij melden zich zelf, of worden naar de gemeente verwezen door de crisisopvang of via stichting de KIJ. Stichting de KIJ is een organisatie die werkt met jongeren in de leeftijd van 12-25 jaar, die wonen in Deventer of een andere binding hebben met Deventer en die kampen met meervoudige problemen en/of achterstanden. De problemen spelen zich af op leefgebieden als wonen, scholing, werk, financiën, gezondheid, relaties, levensbeschouwing, vrijetijdsbesteding, politie en justitie (Bron: Deventer Jeugd in Beeld). De gemeente zet meestal activering in voor deze jongeren.

Tenslotte is er in Deventer een groep jongeren die een Wajong of WIA uitkering krijgt van het UWV, maar die momenteel geen gebruik maken van een voorziening. De gemeente heeft de verantwoordelijkheid om deze jongeren een aanbod te doen, maar heeft hier momenteel geen capaciteit en geen goede voorzieningen voor. Alleen de jongeren in deze groep die een WSW-

indicatie hebben zijn nu in beeld en krijgen een passend aanbod. In de Rivieren wijk wordt in het kader van het project Aanval op de Uitval wel actief naar deze jongeren gezocht om ze een passende voorziening aan te bieden.

4.4 Kenmerken en problematiek

Er is weinig inzicht in de kenmerken van de groep jongeren die (dreigend) schoolverlater is of niet werkt. De beelden van de gesprekspartners zijn dat deze jongeren voor een groot deel van allochtone afkomst is, vaker man is dan vrouw en vaker woonachtig is in de Rivierenwijk (Krachtwijk) en de wijken Keizerslande en Voorstad. Om die reden zet de gemeente Deventer met het project Aanval op de Schooluitval in op jongeren uit deze wijken. Door dit project krijgt de gemeente beter zicht op deze groep jongeren met problemen.

Jongeren die school voortijdig hebben verlaten zijn volgens de gesprekspartners of gefrustreerd over school of hebben problemen om de juiste school- of opleidingskeuze te maken. De wensen van de jongeren sluiten vaak slecht aan bij de behoeften van de arbeidsmarkt. Volgens de gesprekspartners kiezen jongeren hun opleiding zonder rekening te houden met arbeidsperspectieven. Ze denken niet goed na over de verschillende aspecten van een beroep, waardoor dit in de praktijk snel tegenvalt. Hierdoor raken zij snel gefrustreerd en teleurgesteld over hun mogelijkheden. De gemeente vindt dat scholen, en met name de ROC's, hier meer en betere ondersteuning in kunnen geven. De gesprekspartner van het ROC geeft aan dat het ROC er hard aan werkt om dit beter op orde te krijgen, onder andere door met inzet van de plusvoorzieningen de competenties van leraren te versterken.

Volgens de gesprekspartners zijn belangrijke problemen van deze jongeren:

- Geldproblemen en schulden
- Problematische thuissituatie
- Alcohol en drugsverslaving
- Psychische problemen
- Zwangerschappen
- Detentieverleden (ca 1 melding per maand bij W&I)

Er is geen goed inzicht in de omvang van deze problemen of hoeveel jongeren met deze problemen te maken hebben. Er wordt geen registratie van deze problemen bijgehouden door leerplicht/RMC of door de afdeling Werk en Inkomen.

In 2008 waren in Deventer 17 jeugdgroepen actief die ten minste hinderlijk gedrag vertonen. Deze groepen worden in beeld gebracht door de politie. Wat bekend is over een aantal van deze groepen is dat de jongeren voornamelijk van allochtone afkomst zijn en vrij jong (tussen de 14 en 19 jaar) (Bron: Deventer Jeugd in Beeld). Het is bij onze gesprekspartners niet bekend of deze jongeren ook problemen hebben met school of werk.

4.5 Signalering en toeleiding

Verzuim

Wanneer een jongere niet naar school gaat meldt de school dat aan het landelijk Verzuimloket van DUO. De gemeente Deventer is niet lang geleden overstapt op dit registratiesysteem. De gemeente doet maandelijks een update in het systeem, waardoor zij nieuwe meldingen van relatief en absoluut verzuim binnenkrijgen. Omdat deze werkwijze vrij nieuw is en het

gemeentelijke systeem niet helemaal aansluit op het systeem van DUO, komen niet alle meldingen juiste bij de gemeente binnen. De gesprekspartner van Leerplicht/RMC geeft aan momenteel onvoldoende capaciteit te hebben. Hierdoor is de lijst van meldingen niet actueel (vervuld) en heeft de afdeling geen inzicht in de kenmerken en problematiek van de jongeren die op de lijst staan.

Leerplicht en voortijdig schoolverlaten

Na een melding van verzuim vinden één of meer gesprekken plaats met de leerling, de ouders en eventueel de school waarin wordt gezocht naar de redenen van het spijbelgedrag. De gemeente zoekt met alle betrokkenen naar oplossingen voor het probleem en de jongere wordt gemotiveerd op school te blijven en zijn startkwalificatie te behalen. Vervolgens maakt Leerplicht/RMC afspraken met de leerling en de ouders en legt deze vast. Houden de leerling en de ouders zich niet aan de gemaakte afspraken, dan volgt in eerste instantie een officiële waarschuwing en in tweede instantie wordt proces-verbaal opgemaakt en volgt een rechterlijke uitspraak (bijvoorbeeld een boete of taakstraf). Het opmaken van een proces-verbaal is dan het laatste middel om schoolbezoek af te dwingen of verzuim te beboeten

Toeleiding naar voorzieningen

Bij problemen kan Leerplicht/RMC jongeren doorverwijzen naar een voorziening. De jongeren en ouders zijn zelf verantwoordelijk voor het uiteindelijk gebruik van de voorziening. De instellingen die de voorzieningen organiseren koppelen meestal, maar niet altijd terug aan de gemeente of een jongere daadwerkelijk van een voorziening gebruik gaat maken. Leerplicht/RMC heeft niet volledig in beeld hoe het verder gaat met de doorverwezen jongeren. De afdeling Leerplicht/RMC komt er ook niet aan toe nazorg te verlenen. Wanneer zij een jongere hebben doorverwezen naar een voorziening kunnen zij deze jongeren niet langer begeleiden. De kans is daardoor aanwezig dat hij op een later tijdstip weer gaat verzuimen of uitvalt.

Projecten

Om het reguliere signalerings- en toeleidingsproces te versterken heeft Deventer een aantal projecten opgezet.

Intensieve aanpak in Rivierenwijk

In het kader van Aanval op de Schooluitval heeft Deventer in de Rivierenwijk een meer proactieve benadering ontwikkeld. Aan de hand van een lijst van Leerplicht/RMC met daarop alle geregistreerde voortijdig schoolverlaters gaan trajectbegeleiders en kwartiermakers actief op zoek naar deze jongeren. De trajectbegeleider schrijft een jongere eerst een aantal keer aan. Wanneer hij hierop niet reageert gaat de kwartiermaker naar de jongere op zoek. Vervolgens gaan zij in gesprek met de jongeren en motiveren ze hem om terug te keren naar school of naar een combinatie van school en werk. Eenmaal terug op school houdt een Leertrajectbegeleider van het ROC nauw contact met de jongere en de trajectbegeleider om te voorkomen dat hij opnieuw uitvalt. Verschillende samenwerkingspartners zijn betrokken bij deze werkwijze: het ROC, de zorgcoördinatoren van 3 scholen voor VO, de basisscholen, het jongerenwerk en de RMC-medewerkers van de gemeente Deventer. Het project loopt nog te kort om al resultaten te kunnen melden.

De OverStap

Landelijk blijkt dat 25% van alle voortijdig schoolverlaters in één jaar ontstaat door vmbo-leerlingen, die na hun eindexamen het vervolgonderwijs niet bereiken. Het betreft o.a. leerplichtige leerlingen die nog een opleiding moeten volgen om tenminste een startkwalificatie (mbo niveau 2, havo of vwo-diploma) te behalen. In de regio Stedendriehoek is daarom het project de OverStap opgezet. Leerplicht/RMC en de scholen werken samen om een volledige

registratie op te zetten van alle eindexamen leerlingen van het VMBO en hun keuze voor vervolgopleiding. Leerlingen die nog geen keuze hebben gemaakt worden begeleid door de school of door Leerplicht/RMC. De keuzes worden vervolgens gecheckt bij de opleidingen waar deze leerlingen zich voor hebben aangemeld en in het nieuwe schooljaar bekijkt Leerplicht/RMC of zij ook daadwerkelijk van start zijn gegaan met de nieuwe opleiding. Als dat niet zo is volgt actie van Leerplicht/RMC en de school (Bron: Jaarverslag Leerplicht/RMC schooljaar 08-09).

Zelfmelders in het kader van de WIJ

De afdeling Werk en Inkomen signaleert alleen die jongeren die zichzelf melden in het kader van de WIJ. Het is voor hen niet duidelijk of er daarbuiten nog een groep is die niet werkt of naar school gaat. Doordat Leerplicht/RMC onvoldoende capaciteit heeft, is er een wachtlijst ontstaan met jongeren die zonder startkwalificatie de school hebben verlaten. Een deel van deze jongeren melden zichzelf bij Werk en Inkomen voor een uitkering. De teammanager Werk en Inkomen geeft aan dat de nieuwe wet Wij heeft een aanzuigende werking heeft, waardoor er vanaf de ingangsdatum van de wet een gestage stroom jongeren zichzelf meldt bij de gemeente. Wanneer een jongere zich meldt in het kader van de Wet WIJ doen Werk en Inkomen, RMC en UWV gezamenlijk een intake en een diagnose. Afhankelijk van de uitkomst daarvan voert één van de drie de verdere regie over de verder te organiseren dienstverlening aan de jongere.

In beeld bij andere hulpverleners

Zoals eerder aangegeven hebben de jongeren die in beeld zijn doordat zij problemen hebben met opleiding en werk vaak ook andere problemen. Deze jongeren komen door deze problemen vaak ook in beeld bij andere hulpverlenende organisaties. Dit kan gebeuren wanneer zij zichzelf melden met de vraag om hulp, maar ook omdat zij problemen veroorzaken. In Deventer probeert de gemeente sinds een aantal jaar een intensievere samenwerking en overleg tussen en met deze andere organisaties te organiseren. Dit blijkt echter ingewikkeld en komt langzaam van de grond. Momenteel wordt onderzocht of de gemeente een breed jongerenloket op gaat richten (de Jongerenwijzer) waarin jongeren met problemen op verschillende domeinen juist worden geholpen bij het vinden van de voor hun passende hulp. Daarnaast is er een wens voor een gezamenlijk registratie- en signaleringssysteem waardoor beter in beeld is in welke situatie de jongeren zich bevindt en er regie-afspraken kunnen worden gemaakt tussen de verschillende betrokken instanties. Bij de realisatie van dit systeem is de gemeente onder andere aan gelopen tegen het probleem van de bescherming van persoonsgegevens.

4.6 Voorzieningen

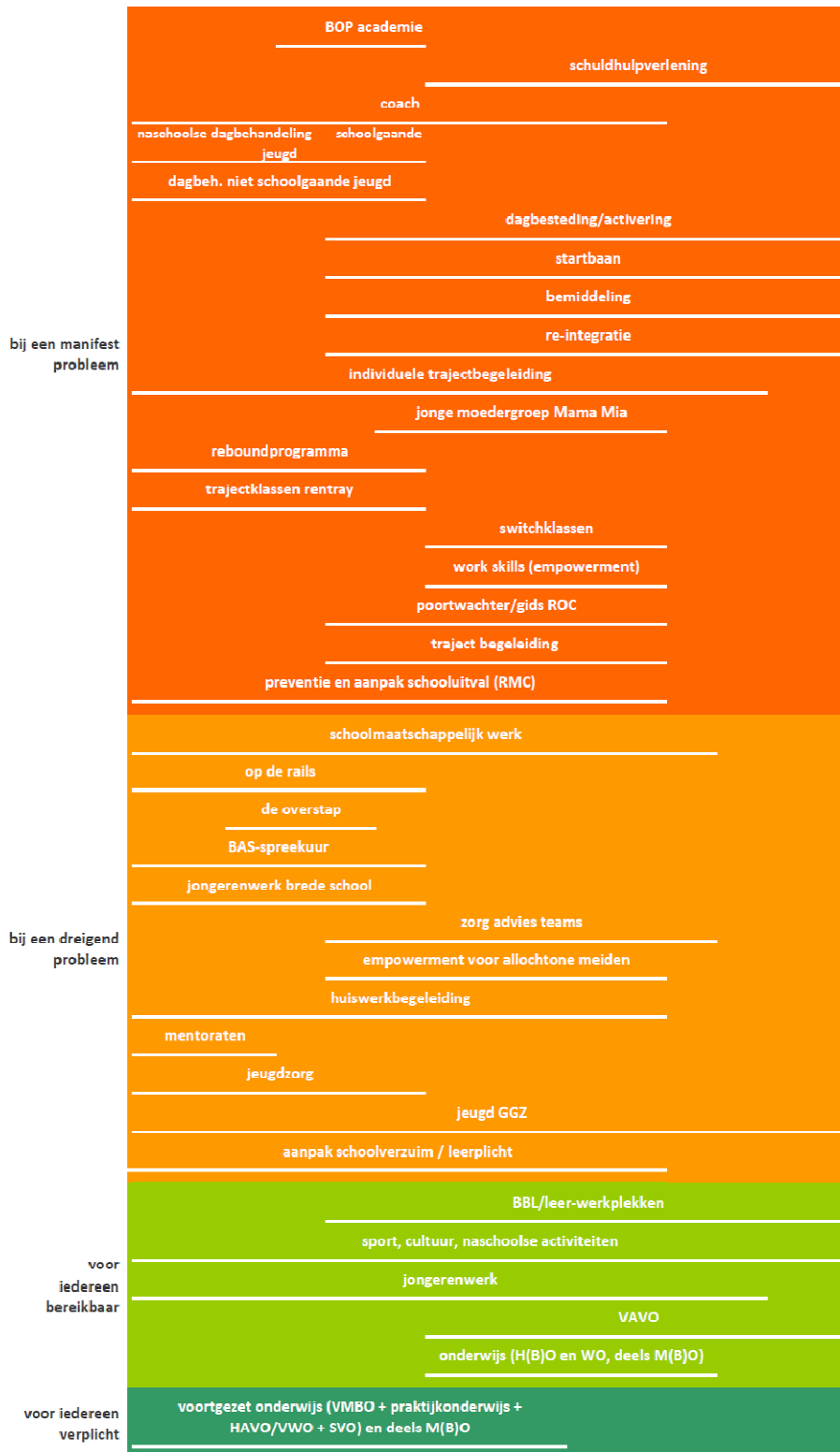
Er zijn veel voorzieningen die kunnen worden ingezet in de gemeente Deventer om te voorkomen dat jongeren van school uitvallen, om in te zetten als jongeren niet naar school gaan/willen of (willen) gaan werken en bij problemen op andere terreinen. In figuur 2 zijn deze voorzieningen opgenomen. De gemeente is meestal financier van de voorzieningen. Uitvoerders van deze voorzieningen zijn onder andere de gemeente, scholen (ROC en voortgezet onderwijs) en het jongerenwerk. Sommige voorzieningen worden op dit moment alleen ingezet voor jongeren uit de Rivierenwijk, in het kader van het project Aanval op de Schooluitval. Voorbeelden hiervan zijn de switchklas, de trajectbegeleiding en de poortwachter. Dit project wordt momenteel uitgebreid naar twee andere wijken, namelijk Keizerslande en Voorstad. Deventer onderzoekt momenteel de mogelijkheden om deze voorzieningen en de bijbehorende outreachende en pro-actieve aanpak voor alle jongeren in de gemeente in te zetten.

Voor de oplossingen van problemen zoals schuldhulpverlening, psychische problematiek en gezondheid zijn jongeren aangewezen op de diensten van verschillende organisaties. Deze

voorzieningen worden vaak vanuit verschillende bronnen gefinancierd, zoals vanuit provincies en het rijk.

Figuur 4.1. Overzicht van preventieve en curatieve voorzieningen voor (probleem)jongeren die niet naar school (willen) gaan en niet (willen) werken in de gemeente Deventer

Er zijn groepen jongeren die op dit moment niet of moeilijk worden bereikt door de voorzieningen, voor wie geen geschikte voorziening aanwezig is, of voor wie het lastig is een goede voorziening te organiseren. In Deventer gaat het om de volgende groepen:

- Licht verstandelijk gehandicapten: Na het verlaten van het voortgezet speciaal onderwijs is het lastig om een vervolg in te zetten voor deze jongeren. Er is te weinig capaciteit om deze groep jongeren op te pakken en er zijn te weinig geschikte voorzieningen. In het schooljaar 2008/2009 volgden ca 240 kinderen het voortgezet speciaal onderwijs in Deventer (Bron: Deventer Jeugd in Beeld). In Voorstad, Rivierenwijk/Bergweide en Keizerslanden gaan relatief veel kinderen naar speciaal onderwijs (Bron: Van wieg naar werk).
- Wajongers: Deze groep jongeren krijgt een uitkering van het UWV, maar de gemeente heeft de verantwoordelijkheid deze jongeren een geschikte voorziening te bieden. Ook bij deze groep is onvoldoende capaciteit en zijn er niet genoeg voorzieningen om deze groep goed te bedienen.
- Jongeren met meervoudige problemen: Er is slecht zicht op deze groep jongeren wat betreft omvang en de aard van de problemen. Het beeld is dat deze jongeren bij verschillende instanties opduiken met een probleem, maar dat zij niet goed geholpen (kunnen) worden doordat de problemen over meerdere leefdomeinen zijn verspreid. Voor deze jongeren is er behoefte aan ofwel het afstemmen van verschillende voorzieningen op de specifieke situatie van de jongeren zodat hij met maatwerk kan worden geholpen, ofwel een voorziening die de mogelijkheid biedt de jongeren op verschillende domeinen te ondersteunen. Een goed voorbeeld van zo'n voorziening is het campus project van Deventer: de BOP-academie. De gemeente is overigens nauwelijks aangesloten op de BOP-academie en vanuit de WIJ of het project Aanval op de schooluitval worden dan ook (vrijwel) nooit jongeren op deze voorziening geplaatst.
- Zwerfjongeren: Dit zijn jongeren tussen de 17 en 25 jaar met meervoudige problemen, die geen stabiele woon- of verblijfplaats hebben, of in de opvang verblijven. De inschatting is dat er in Deventer ca 70 zwerfjongeren zijn. Deze groep is lastig te bereiken en te helpen. De meervoudige problematiek van deze jongeren heeft betrekking op verschillende leefgebieden van de jongere. Hierbij gaat het vaak om een licht verstandelijke handicap (landelijk 25%), psychische problemen (landelijk 33%) en verslavingsproblematiek. Daarnaast beschikt deze groep vaak niet over een afgeronde opleiding en is zo'n 40% bekend bij politie en justitie (Bron: Raadsvoorstel 2009.17961 Zwerfjongeren). Wekelijks melden zich 1 of 2 zwerfjongeren bij Werk en Inkomen. Voor deze groep heeft de gemeente onlangs een plan gepresenteerd met als doel de realisatie van een sluitende aanpak voor thuisloze jongeren, leidend tot werk of een startkwalificatie en structureel onderdak voor de jongeren. De groep licht verstandelijke gehandicapte jongeren behoort niet tot de doelgroep van deze aanpak, omdat de eindkwalificaties van deze jongeren teveel afwijken van die van de andere zwerfjongeren. Voor hen zet de gemeente binnenkort een nieuwe voorziening op.

De BOP-academie voorziet in een regionale behoefte (er zitten ook veel jongeren uit buurgemeenten) aan een voorziening die een sluitend dagaanbod biedt en waarbij jongeren wel in het gezin kunnen blijven wonen. Deze voorziening is de enige voorziening in de regio Stedendriehoek die zo'n gecombineerd aanbod biedt. Dat komt onder andere omdat het lastig is de financiering voor deze voorzieningen te organiseren. Er moet gebruik worden gemaakt van verschillende financieringsstromen omdat er verschillende activiteiten worden aangeboden (bijvoorbeeld school, sport, zorg) en omdat er kinderen uit verschillende gemeenten of zelfs

provincies (Deventer ligt op de provinciale grens) gebruik van maken. Het vraagt dus veel afstemming en samenwerking met veel partijen voordat deze voorziening van start kan gaan. Daarnaast moet bij het organiseren van dit soort voorzieningen rekening worden gehouden met de verschillende achtergrond en problematiek van de jongeren (je wilt bijvoorbeeld geen autistische jongeren bij criminele jongeren in een groep plaatsen).

4.7 Conclusies

Deventer is duidelijk met een omslag bezig als het gaat om de aanpak van jongeren die niet naar school (willen) gaan en niet (willen) werken. De wens om meer preventief op te treden om zo ergere problemen te voorkomen komt tot uitdrukking in de vele activiteiten en projecten die onlangs in dit kader zijn gestart.

Over het algemeen geven betrokkenen aan dat er voldoende voorzieningen zijn voor jongeren in Deventer. Zij geven aan dat de oorzaak voor het feit dat bepaalde groepen jongeren niet worden bereikt of geholpen vooral ligt in de beschikbare capaciteit en middelen om de groep naar voorzieningen toe te leiden. Het kost veel tijd en aandacht om deze groepen op te sporen, te motiveren en te begeleiden. Er zijn relatief gezien niet genoeg middelen om iedere jongere te helpen, dus moeten er keuzes worden gemaakt. Deventer kiest in dit verband bijvoorbeeld voor VSV-ers in de achterstandswijken en jongeren die zichzelf melden voor ondersteuning bij werk en inkomen. Dit houdt automatisch in dat er voor andere groepen minder ondersteuning is.

Voor jongeren die met meervoudige ernstige problemen kampen is er behoefte aan intensieve begeleiding door iemand die de jongere kan helpen met het organiseren van de juiste ondersteuning op verschillende terreinen. Er zijn verschillende oorzaken aan te wijzen waarom deze aanpak op dit moment nog niet goed werkt.

- Op dit moment loopt de gemeente Deventer aan tegen een achterstand die de afgelopen jaren is opgelopen op het terrein van schoolverzuim en jeugdwerkloosheid. Sinds een aantal jaren is er veel meer aandacht voor het voorkomen van voortijdig schooluitval, maar de capaciteit en professionaliteit bij Leerplicht/RMC is nog gebaseerd op de oude situatie waarin met name werd bestraft bij problemen en minder aandacht was voor preventie. De gemeente is dus niet goed uitgerust om te voorkomen dat jongeren problemen krijgen met het behalen van de startkwalificatie. Ook de betrokken scholen hebben op dit terrein een achterstand. Zij gaan dit steeds meer als taak en verantwoordelijkheid van de school zien. Beide partijen werken eraan deze achterstand in te halen.
- Door het gebrek aan capaciteit heeft de gemeente geen goed beeld van de groep jongeren die de afgelopen jaren voortijdig de school heeft verlaten. Het bestand dat is opgebouwd is vervuild geraakt en de gemeente heeft een achterstand opgelopen bij het helpen van de jongeren die al in de problemen zijn geraakt. Een deel van deze jongeren komt door de nieuwe wet WIJ opnieuw in beeld, maar een groot deel ook niet.
- Zoals gezegd zijn er veel (nieuwe) projecten en voorzieningen om de groep probleemjongeren te helpen. Bij deze acties zijn veel verschillende organisaties betrokken. Jongeren blijken vaak problemen te hebben op meerdere leefdomeinen. Dit heeft als gevolg dat zij door verschillende organisaties geholpen (kunnen) worden. Het is lastig om goede samenwerking tussen de verschillende organisaties te bewerkstelligen en daardoor kunnen voorzieningen niet altijd goed op elkaar worden afgestemd. Organisaties kijken vaak alleen naar het probleem dat zij kunnen oplossen,

terwijl de jongere beter geholpen kan worden als er op verschillende terreinen actie wordt ondernomen. Elke organisatie heeft zijn eigen doelstellingen en samenwerking kan deze doelen in de weg staan. Omdat de organisaties onvoldoende samenwerken worden er geen afspraken gemaakt over wie de regie voert over de jongere. Hierdoor bestaat de kans dat de jongere van het kastje naar de muur wordt gestuurd, verdwaald tussen de verschillende instanties en uiteindelijk niet geholpen wordt.

- Een vergelijkbaar probleem speelt wanneer organisaties gezamenlijk (eventueel over gemeente-, regio- of provinciegrenzen heen) een voorziening willen organiseren. Omdat zij te maken hebben met verschillende financieringsstromen en verantwoordingsmechanismen is het heel lastig om een goede gecombineerde voorziening van de grond te krijgen.

Er zijn weinig voorzieningen voor de groep vanaf 23: de jongeren verdwijnen dan bijna geheel uit beeld omdat de gemeente niet langer de plicht heeft ze een startkwalificatie te laten halen en ze niet langer geregistreerd worden. In het project Aanval op de Uitval wordt wel geprobeerd om de jongeren die op de lijst staan en die 23 jaar worden in beeld te houden en ze te blijven motiveren een startkwalificatie te halen.

5. Tilburg

5.1 Visie

'Onze jeugd heeft de toekomst en daarom krijgen alle kinderen en jongeren alle kansen in Tilburg. Dat geldt evenzeer voor ontspoorde Jongeren; ook zij zijn het altijd waard om in te blijven investeren' aldus wethouder Moorman van Jongeren en Jeugdparticipatie van de gemeente Tilburg. De gemeente Tilburg heeft deze visie vetaalt naar drie speerpunten in haar jongerenbeleid:

1. Organiseren van de front-Office
De gemeente stimuleert en faciliteert alle partijen die verantwoordelijk zijn voor het signaleren van de probleemjongeren om deze verantwoordelijkheid in te vullen. Doel is om tot een sluitende 'front office' te komen waarmee alle jongeren in beeld zijn en bij problemen snel gesignaleerd en opgepakt kunnen worden. Naast de ouders, de school, bureau leerplicht/RMC, het jongerenloket en het veiligheidshuis ziet de gemeente daarbij ook een belangrijke rol weggelegd voor de wijken (Bron: Stokhasselt Sterk, de kracht van bewoners', februari 2010). De gemeente wil actieve betrokkenheid van de bewoners in de wijken stimuleren.
2. Inzichtelijk maken van de Gereedschapskist (0-23 jr)
In Tilburg zijn veel voorzieningen voor jongeren. Vaak is niet even duidelijk welke voorziening voor wie beschikbaar is of blijken partijen niet van elkaars aanbod op de hoogte te zijn. De gemeente is recent gestart met het in kaart brengen van de aanbieders, hun producten en diensten en de behaalde resultaten per voorziening.
3. Ontwikkeling van een Ketenaanpak
Meer dan 25 partijen geven op een of andere wijze inhoud en vorm aan de dienstverlening aan jongeren en de inzet van voorzieningen. Omdat jongeren die uitvallen uit school of geen werk hebben vaak kampen met meerdere problemen hebben zij ondersteuning van meerdere organisaties nodig om deze problemen op te lossen. Samenwerking tussen deze organisaties is nodig om tot een integrale aanpak van de problematiek van de jongeren te komen. Deze samenwerking wordt in de praktijk echter belemmerd door verschillende visies van organisaties op de aanpak van de problematiek, organisatiebelangen en discussie over wie nu de regie mag voeren. De gemeente ziet het als haar taak om de partijen bij elkaar te brengen rondom het gezamenlijk maatschappelijk belang: de jongere. Daarvoor heeft zij de taak op zich genomen om de regie te voeren op de processen (Bron: beleidsnotitie Organisatie van de persoongerichte ketenregie, november 2009).

Het ontwikkelen van een ketenaanpak is een weerbarstig traject om een aantal redenen. Ten eerste zijn er veel partijen met verschillende belangen betrokken die vaak niet door de gemeente bestuurbaar zijn (zo is de jeugdzorg bijvoorbeeld ondergebracht bij de provincie en vaart een eigen koers). Daarnaast zijn de informatiesystemen niet inzichtelijk op persoonsniveau waardoor partijen niet goed kunnen overzien welke instantie, welke middelen en diensten, op welk moment wordt inzet voor welke jongere. Tenslotte is het stellen van een diagnose een ontwikkelingspunt. Elke partij heeft zijn eigen methodiek en vaak bestrijdt men elkaars methodiek en resultaten. Dit leidt tot onduidelijke adviezen en acties naar de jongere.

5.2 Omvang

Jongeren die niet naar school gaan

Tilburg heeft ruim 200.000 inwoners. Zo'n 40.000 inwoners zijn tussen de 12 en 27 jaar.

Tabel 5.1. Bevolking Tilburg

Totaal bevolking	204.924
Totaal jongeren 12-27 jaar	43.683
12 – 18 jaar	12.943
18 – 27 jaar	30.740

(Bron: CBS – 2010, voorlopige cijfers)

Jongeren tussen 12 en 18 zijn goed in beeld mede als gevolg van de leerplichtwet waaraan gemeenten al lange tijd uitvoering geven. Binnen deze groep zijn er de afgelopen jaren gemiddeld 25 jongeren die, alleen op papier, op school zitten. In de praktijk blijkt dat ze niet op school aanwezig zijn en ook niet aan het werk zijn.

In het schooljaar 2008/2009 namen zo'n 14.000 jongeren deel aan het voortgezet onderwijs in Tilburg. In dat jaar verlieten volgens de VSV-verkenner 758 jongeren voortijdig het voortgezet onderwijs. De gesprekspartners stellen kanttekeningen bij de betrouwbaarheid van deze gegevens. In de praktijk blijkt dat scholen schooluitval vaak niet goed bijhouden en voortijdig schoolverlaters niet altijd bij het RMC gemeld worden.

Tabel 5.2. VSV-gegevens schooljaar 2008/2009

Totaal aantal onderwijsdeelnemers	14.293
- waarvan VO	9.884
- waarvan MBO	4.409
Aantal nieuwe voortijdig schoolverlaters schooljaar 08-09	758
- waarvan VO	182
- waarvan MBO	576

(Bron: VSV-verkenner 08-09, voorlopige cijfers)

Jongeren die niet werken

De gemeente heeft weinig zicht op de jongeren tussen 18 en 27 jaar die niet werken of naar school gaan. Gemiddeld melden zich zo'n 15 jongeren per week bij het jongerenloket Blink. Sinds 1 juli 2009 zijn er gemiddeld 60 voorzieningen (leer werktrajecten) per maand verstrekt met een olopende tendens in de aantallen.

Vanuit het veiligheidshuis bestaat er enig zicht op de omvang van de groep overlastgevende jongeren. In 2009 werden zo'n 700 jongeren tot 18 jaar verdacht van een misdrijf. Het veiligheidshuis rekent 14 jongeren tot de harde kern van de jeugdcriminaliteit.

Tabel 5.3. Gegevens Veiligheidshuis

Aantal jeugdige verdachten van een misdrijf tot 18 jaar	745
Besproken zorgsignalen jongeren tussen 0 en 18 (via Zorg voor Jeugd)	839
Besproken jongeren 18-27 op basis van signalering Politie	60
Aantal jeugd taakstrafzittingen	126
Aantal Harde kern Jongeren	14
Halt-verwijzingen	408

(Bron: Veiligheidshuis 2009)

De gesprekspartners geven allen aan dat het inzichtelijk maken van de cijfermatige omvang van VSV en jeugdwerkloosheid lastig is. Jongeren tussen 18 en 27 zijn cijfermatig en bij de verschillende organisaties niet scherp in beeld. De meeste bronnen geven geen beeld over deze groep maar overlappende beelden zoals bijvoorbeeld jongeren in de leeftijdscategorie 15 – 25 jaar of personen tussen de 18 – 65 jaar. Om het cijfermatig inzicht in de jongeren te versterken is een Taskforce Registratie opgezet.

5.3 Kenmerken en problematiek

Harde gegevens over de problematiek van jongeren die niet werken en niet naar school gaan zijn in Tilburg niet voorhanden. Gesprekspartners geven aan dat in bijna alle gevallen sprake is van een multiprobleem situatie. Zij hebben op basis van hun ervaringen met deze jongeren het beeld dat de belangrijkste problemen die deze jongeren hebben te maken hebben met schulden en hun geestelijke gezondheid. Omdat schulden in de meeste gevallen onderdeel zijn van de problematiek is het volgens de medewerkster van het Veiligheidshuis opvallend dat er weinig gebruik wordt gemaakt van het instrument Bewindvoering. De instellingen lijken nauwelijks op de hoogte van de mogelijkheden om een bewindvoerder in te zetten om de jongeren van hun schulden af te helpen. De schulden nemen toe naarmate de jongeren ouder worden.

Voor een kleine groep is huisvesting een probleem. Ook dit probleem neemt toe naarmate de jongeren ouder worden en niet meer thuis willen/kunnen wonen. Volgens onze gesprekspartners is er op het vlak van huisvesting niet direct sprake van een absoluut tekort aan woonruimte, maar ontbreken de mogelijkheden van hulpverleningsinstanties of woningbouwvereniging om deze jongeren binnen het bestaande woningaanbod te huisvesten. Vaak is dit vanwege eerdere ervaringen met de betrokkene of vanwege de angst voor het negatieve effect op de woonomgeving. Ook de opname in een beschermde woongemeenschap kan soms problematisch zijn vanwege de samenstelling van de groep (een criminele jongere tussen een groep niet-criminele jongeren werkt vaak niet).

Wanneer jongeren 18 of ouder zijn - en dus niet meer leerplichtig - is het lastiger om hen in beeld te houden en hen te motiveren gebruik te maken van voorzieningen gebruik te laten maken. Ze kunnen dan niet meer gedwongen worden als ze niet willen.

Jongeren die kampen met één of meerdere voornoemde problemen zijn beduidend vaker jongens dan meisjes. Jongens maken vaker dan meisjes gebruik van de voorzieningen en hebben veelal meerdere problemen. Cijfers hierover zijn bij de betrokkenen niet bekend. De gezinsachtergrond van deze jongeren kenmerkt zich vaak door:

- een werkloze of ontbrekende van de vader;
- schulden;
- minimuminkomen.

Daarnaast is de groep niet westerse allochtonen met een aandeel van 60% oververtegenwoordigd binnen de groep probleemjongeren. Deze groep jongeren zijn afkomstig uit Suriname, Turkije, Marokko en andere Afrikaanse landen. Zij vertonen eveneens vaker uitval uit het onderwijs en verzuimen vaker van school dan autochtone jongeren. Hun ouders hebben vaak een laag opleidingsniveau, een laag inkomen en een beperkte kennis van de Nederlands taal.

Onder de meisjes tussen de 18 en 24 is een groep van 100 personen bekend bij de partners van het Veiligheidshuis die kampt met psychiatrische problemen (o.a. borderline). Voor veel van deze problemen kan geen ondersteuning worden ingezet omdat de jongeren zelf niet om hulp vragen is en dwangmaatregelen niet kunnen worden toegepast.

Jongeren die met problemen kampen wonen vaker in de wijken Stokhasselt, Kruidenbuurt en de Uitvindersbuurt. Volgens de geïnterviewden zijn er twee kenmerkende momenten die voor jongeren in de leeftijdscategorie 12 – 18 jaar problematisch kunnen zijn:

- de overgang van het basisonderwijs naar het voorgezet onderwijs. Dit moment kenmerkt zich als overgang van de kleine en vertrouwde wereld. De jongere gaat van de wijk waar iedereen elkaar goed kent en de sociale controle groot is naar grote en onpersoonlijke wereld van het ROC (Bron: Plan van aanpak Plusvoorzieningen RMC-regio Midden Brabant);
- de overgang van de derde naar de vierde klas. Verkeerde studiekeuze, puberteit en het afnemen van de betrokkenheid van de scholen bij de dagelijkse structuur (huiswerkcontrole, toezicht) spelen dan een rol.

Echte onwillige jongeren zijn er volgens alle gesprekspartners niet. De ervaring leert dat een stabiele sociale omgeving, geld en een betrouwbare ondersteuning (met veel liefde en aandacht) en tijd nodig zijn om de jongere op het rechte pad te helpen (zoals in de projecten Crossroads I en II). Een leven in de criminaliteit willen de jongeren niet. Slechts een enkeling gaat door op dit spoor. Alle geïnterviewden geven aan dat voor veel jongens het leven een positieve wending neemt als ze een meisje tegenkomen. Volgens de ervaringsdeskundigen ontstaat er op zo'n moment een aanlokkelijk perspectief (huisje, boompje beestje). Hierdoor hervinden de jonge mannen motivatie om meer van het leven te maken, problemen lossen zich dan in de meeste gevallen voor de kortere termijn op. Een belangrijk aandachtspunt blijft het beperkte opleidingsniveau van veel jongens. Laag opgeleid betekent een grote kans op werkloosheid waardoor op latere leeftijd opnieuw problemen kunnen ontstaan, al dan niet met (gevolgen voor) hun kinderen.

5.4 Signalering en toeleiding

Verzuim

Leerlingen tussen 12 en 18 jaar die verzuimen moeten door de scholen geregistreerd worden en aangesproken op hun gedrag. De zorgadviesteams (ZAT) op de scholen kunnen in een gesprek met de jongeren achterhalen wat de oorzaken zijn voor het verzuim en de jongeren indien nodig doorverwijzen naar een hulpverleningsorganisatie. Wanneer het verzuim problematisch wordt meldt de school dit bij de leerplichtambtenaar van de gemeente. Deze zoekt de jongere en zijn ouders op en kan bij eventuele problemen ook doorverwijzen.

Voortijdig Schoolverlaten

Op grond van de RMC-wet registreren de scholen leerlingen die het onderwijs verlaten zonder startkwalificatie en melden zij deze jongeren bij het Leerplicht/RMC-team. Samen met het Jongerenloket Blink wordt de jongere actief benaderd. De gemeente geeft aan dat deze registratie vaker dan gewenst gebrekkig is. Ook de melding bij het Leerplichtteam kan worden verbeterd. In 2009 heeft Tilburg alle personen op de VSV-lijst benaderd. Na correctie bleek er meer dan 40% afwijking op een groep van ca 800. Bepalend voor het significante verschil is volgens de gemeente het moment van meten. Uit de controle op persoonsniveau bleek dat veel jongeren:

- na de datum alsnog hun diploma hadden gehaald;
- privaat onderwijs volgen;
- zich aangemeld hebben bij politie/marechaussee/leger/ en pas kunnen starten als ze 18 zijn.

Deze laatste groep is tot die tijd niet op school. Omdat werk nauwelijks voorhanden is voor deze groep is een groot deel van deze jongeren ook niet aan het werk. Deze groep veroorzaakt geen echte problemen in de wijken. Hangjongeren zijn van alle tijden maar van echte overlast of criminaliteit is geen sprake.

Jongerenloket

Wanneer jongeren zonder kwalificatieplicht (18 jaar en ouder) uitvallen op school of werkloos en een uitkering aanvragen komt het jongerenloket Blink in actie. In Blink werken de Gemeente Tilburg, het Werkbedrijf en het ROC samen om jongeren terug te leiden naar een traject waarmee ze hun startkwalificatie alsnog kunnen behalen of naar werk te geleiden. Daar waar jongeren door persoonlijke belemmeringen niet meteen in staat zijn terug te gaan naar onderwijs of werk, kunnen zij extra ondersteuning krijgen. VSV-ers en Jeugdwerklozen worden door Blink actief opgespoord op basis van de gegevens die door het RMC worden aangeleverd. Wanneer blijkt dat jongeren niet reageren op een oproep krijgen zij een huisbezoek. Een deel van de jongeren tussen de 18 en 27 meldt zich daarnaast zelf bij het jongerenloket of bij het UWV voor werk (Bron: Evaluatie Blink, juli 2009).

In beeld bij meerdere organisaties

Naast deze signalering en toeleiding van jongeren via school, leerplicht/RMC en het jongerenloket kan het ook voorkomen dat de jongeren apart of gelijktijdig in beeld komt bij een van de vele voorzieningen op het gebied van jeugd, zorg en veiligheid. Praktisch kan voorkomen dat:

- een gezinscoach die de moeder begeleidt constateert problemen met de zoon en schakelt hulp in
- diezelfde jongere heeft zicht gemeld bij het jongerenloket en krijgt aanbod voor school of werk
- gelijktijdig komt hij in aanraking met de politie en wordt in contact gebracht met jongerenwerk.

Om dit probleem van overlappende signalering aan te pakken is Tilburg aangesloten op het regionale Signaleringsstelsel 'Zorg voor Jeugd'. Zorg voor Jeugd kent in Noord-Brabant vier hoofddoelen; signaleren, registreren, coördineren en sturingsinformatie genereren over jeugdigen van 0 -23 jaar. 'Zorg voor Jeugd' gaat verder dan de landelijke Verwijsindex Risicjongeren (VIR), waarin alleen risicosignalen worden samengebracht. Zorg voor Jeugd brengt ook registraties van hulpvragen van jeugdigen bij elkaar en regelt dat de coördinatie van zorg automatisch wordt toegewezen aan één partij op het moment dat meerdere instellingen

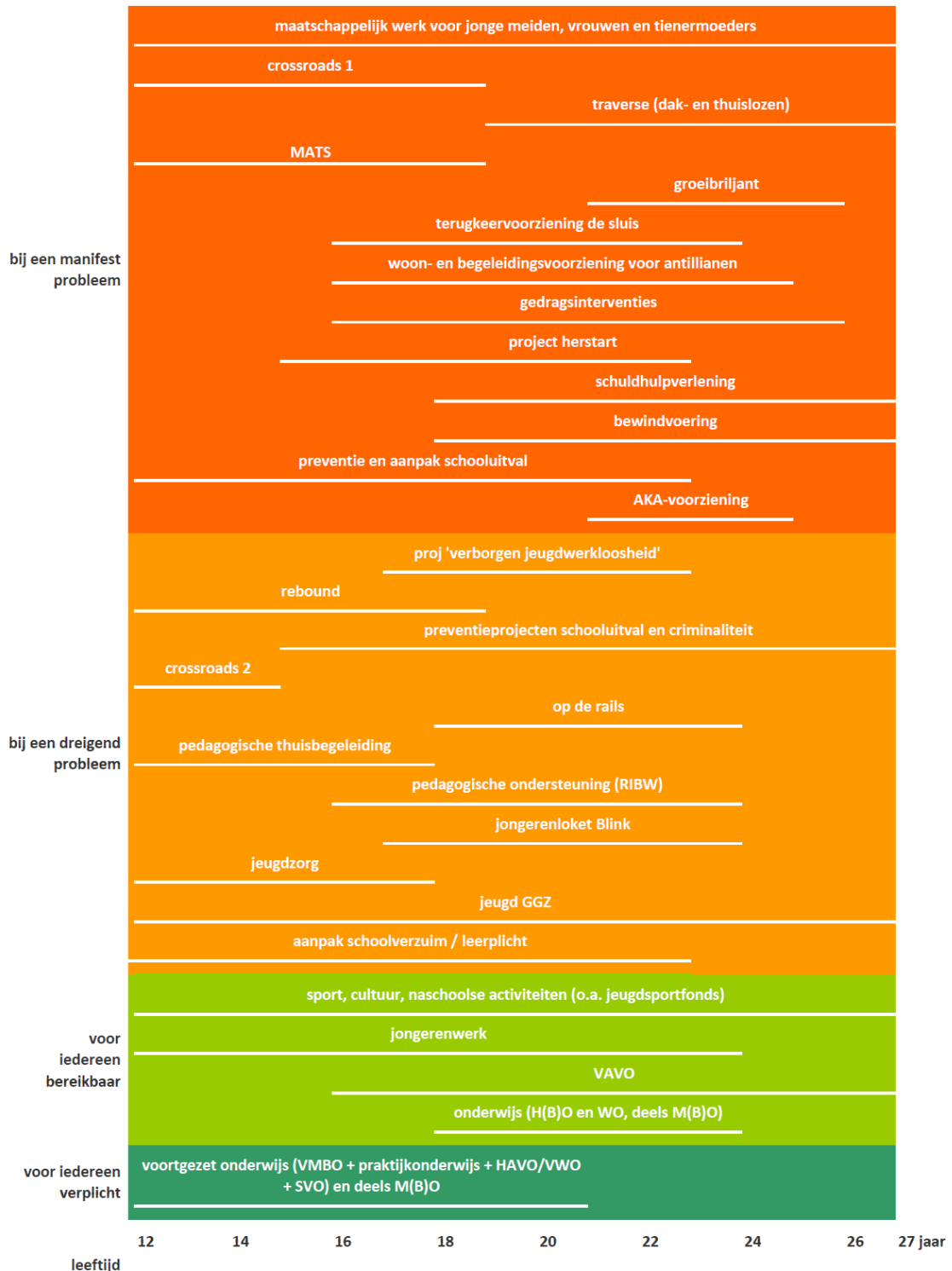
betrokken zijn bij een jeugdige. Op initiatief van het veiligheidshuis worden deze Jongeren besproken in het Hulpverleners Casus Overleg (HCO) met als doel een of meerdere voorziening(en) in te zetten om de gesignaleerde problemen op te lossen.

5.5 Voorzieningen

In figuur 5.1 zijn alle voorzieningen voor jongeren die niet werken en niet naar school gaan weergegeven. Volgens de gesprekspartners zijn de bestaande voorzieningen om jongeren terug naar school of naar werk te begeleiden toereikend en is er voor ieder onderliggend praktisch probleem van de jongeren een oplossing beschikbaar en financierbaar. Uitzondering hierop vormt onderdak en dagbesteding voor mentaal zwakkeren met ernstige gedragproblemen.

Voor de meeste jongeren ontbreekt voor de korte termijn een zinvolle dagbesteding als basis. Dit is in de eerste plaats werk, inclusief de ruimte en begeleiding om jongeren aan het werkritme te laten wennen. Ondanks het gegeven dat opvallend veel werkgevers in het MKB bereid zijn om jongeren op te nemen lukt het maar mondjesmaat om de jongeren daar aan het werk te krijgen. Het netwerk van de hulpverleners beperkt zich momenteel tot de grotere werkgevers. Contacten met de kleine ondernemers is vooralsnog beperkt. Naast werk ontbreekt het de jongeren ook aan vormen van vrije tijdsbesteding, zoals activiteiten in verenigingsverband. Veel arme gezinnen hebben geen geld om hun kind bij een sportvereniging aan te melden, waardoor deze jongeren ook op latere leeftijd deze aansluiting missen.

Figuur 5.1. Overzicht van preventieve en curatieve voorzieningen voor (probleem)jongeren die niet naar school (willen) gaan en niet (willen) werken in de gemeente Tilburg

5.6 Conclusies

Samengevat stellen de betrokken vast dat alle benodigde voorzieningen voor jongeren in Tilburg beschikbaar zijn. Alle betrokkenen geven aan dat de financiering van projecten meestal niet verder gaat dan één à twee jaar en dat resultaten vaak op korte termijn zichtbaar moeten worden gemaakt. De problemen van de meeste jongeren zijn echter maar gedeeltelijk op te lossen met korte termijn acties. Langere termijn resultaten vereisen politieke moed en visie. Helaas betekent iedere nieuwe regeerperiode nieuwe regels.

Grootste zorg voor alle partijen is dan ook de continuïteit van voorzieningen. Vernieuwing en projecten op dit vlak worden met veel goede moed ingezet maar al te vaak is na een bepaalde periode geen vervolg mogelijk vanwege het ontbreken of stopzetten van de financiering. Ook komt de continuïteit van de projecten regelmatig onder druk omdat resultaten vaak langer op zich laten wachten dan de financiering beschikbaar is. Een voorbeeld hiervan is het Diamantproject. Dit project beoogt veroordeelde jongeren over een periode van 10 jaar te volgen en te ondersteunen. Er is financiering beschikbaar voor de opstart van het project maar het is onduidelijk of er ook een langere termijn financiering beschikbaar is. De gesprekspartners geven op basis van eerdere ervaringen aan dat het goed mogelijk is dat dit project door nieuwe politieke keuzes moet worden gestopt.

Voor de ketenpartners leidt deze situatie vaak tot focus op het eigen organisatiebelang. Hierdoor gaat kernproblematiek soms verloren en staat de jongere niet meer centraal maar de organisatie(s). Verder vragen enkele geïnterviewden zich hardop af waarom we als maatschappij denken dat we voor elk probleem een oplossing moeten zoeken. “Door dit te doen maken we het ons soms lastiger dan nodig. We wekken daarmee de illusie dat we alle problemen kunnen oplossen terwijl we weten dat dit niet kan. Jongeren weten dit omdat ze dit ook zo in de praktijk ervaren. Dit gaat ten koste van de geloofwaardigheid van de hulpverleners”.

Bijlage 1. Toelichting bij de figuren 1 t/m 3

Toelichting voorzieningen Amsterdam

Mentoraten	<p>Risicjongeren worden gekoppeld aan een mentor die hen begeleidt bij het formuleren en realiseren van hun toekomstplannen. De mentor fungeert als een positief rolmodel voor de jongere en begeleidt de jongere bij het versterken van de vaardigheden en vergroten van de mogelijkheden op het gebied van school en werk. Er zijn speciale mentoren die leerlingen die de overstap van het primair naar het voortgezet onderwijs moeten maken begeleiden. Doel van deze po-vo mentoraten is leerlingen met zwak ontwikkelde sociale competenties en/of een instabiele thuissituatie de overgang soepel te laten maken en de schoolloopbaan van 10-13 jarigen te verbeteren. Mentoren zijn vrijwilligers die na een korte training deze rol op zich nemen.</p>
Jeugdnetwerk 12+	<p>Jeugdnetwerken zijn gericht op informatie-uitwisseling, afstemming en coördinatie bij het aanbieden en monitoren van programma's of interventies voor risicjongeren. De jeugdnetwerken bestaan uit samenwerkingsverbanden van beroepskrachten die zich op allerlei terreinen en vanuit verschillende deskundigheden en verantwoordelijkheden met jeugdigen bezighouden zoals jongerenwerk, straathoekwerk, jeugdzorg, politie, de zorgcoördinator van de ketenunit jeugdcriminaliteit, DWI-jongerenloket, leerplichtzaken/RMC, lokale trajectbegeleiders, jeugd maatschappelijk werk en (incidenteel) Raad voor Kinderbescherming, GGD-vangnet en Reclassering. Doel van de jeugdnetwerken is de preventie en aanpak van jeugdcriminaliteit en jeugdoverlast, de preventie van voortijdige schooluitval en het bieden (of waarborgen) van kansen voor talentontwikkeling. Het overleg is gericht op risico- en probleemjongeren met enkelvoudige of meervoudige problematiek op het gebied van vrijetijdsbesteding (bijv. overlast op straat), politie/justitie, gezin of school/werk en jongeren die een zorgvraag hebben. Per netwerk worden ongeveer 120-200 jongeren per jaar besproken (Bron: Uitvoeringsplan jeugdcriminaliteit en jeugdoverlast 2008-2010).</p>
Zorg Advies Teams	<p>Het Zorg Advies Team (ZAT) is een team op een school waar vertegenwoordigers van de school en vertegenwoordigers van andere zorg- en hulpverlenende instanties (oa GGD, Leerplicht) in een gezamenlijk overleg zorgleerlingen bespreken. De externe instanties denken vanuit hun expertise mee over mogelijke aanpak of oplossingen. Hierdoor wordt het mogelijk professioneel en snel een passende oplossing te vinden voor een hulpvraag van (of voor) een student waar de school zelf</p>

	onvoldoende deskundigheid voor heeft.
Schoolfort	Deze voorziening is onderdeel van de stichting Herstelling en is bedoeld voor scholieren die dreigen uit te vallen uit het (V)MBO. In dit 'Schoolfort' verrichten zij, onder leiding van een ervaren werkmeester, lichte onderhoudswerkzaamheden aan Fort bij Veldhuis. De bedoeling is, dat zoveel mogelijk van hen terugkeren naar school om deze succesvol af te ronden (www.herstelling.nl).
Plusvoorzieningen	Kenmerken van de plusvoorzieningen zijn dat het gaat om een gecombineerd aanbod van onderwijs, zorg en/of arbeidstoeleiding. Er wordt gewerkt met kleine groepen, een intensieve begeleiding en een snelle schakel naar gespecialiseerde hulpverlening. Te denken valt aan schuldhulpverlening, woonbegeleiding, wegwerken van taalachterstand, maar ook verslavingszorg en dergelijke. Kortom: alles wat nodig is om een jongere te begeleiden in het toewerken naar een startkwalificatie. De voorziening is bedoeld voor (zwaar) overbelaste leerlingen in het (V)MBO en op termijn ook voor leerlingen in het VO (Bron: Plan van aanpak plusvoorzieningen Agglomeratie Amsterdam).
Nieuwe perspectieven preventief (NPP)	NPP wordt ingezet om jongeren op rechte pad te houden, om recidive en overlast te verminderen en jongeren naar school / werk toe te leiden (of hen daar te houden). De interventie is kort, intensief en ambulante outreachend. Gedurende 10-12 weken is de interventiewerker de hele week, 24 uur per dag, bereikbaar voor de jongere en zijn sociale omgeving. Per jongere en/of gezin is gedurende de interventie 80 a 100 uur beschikbaar. De volgende stappen worden gezet: 1. contact leggen en motiveren, 2. sociale omgevingsanalyse en actieplan maken, 3. actieplan uitvoeren, 4. afsluiting en 5. drie maanden nazorg. Het gezin/de ouder wordt primair betrokken bij de interventie en de interventiewerker biedt vaak opvoedondersteuning. De doelgroep van NPP bestaat uit jongeren die dreigen af te glijden richting de criminaliteit, de risicojongeren en first offenders. De leeftijd is 8-14(16) jaar en er zijn 240 plekken beschikbaar (Bron: Bestrijding Jeugdcriminaliteit en –overlast Amsterdam).
Acht tot acht	De Acht tot Acht Aanpak helpt jongeren en ouders structuur terug te brengen in het leven van de jongere om (het risico van) hinderlijk of overlastgevend gedrag tegen te gaan door het toeleiden naar bestaand aanbod en het waarnodig creëren van aanbodstructuren. De begeleiding stopt echter niet bij toeleiding. Monitoring van ingezette trajecten (of zowel de jongere als de instanties de afspraken nakomen) vormt een belangrijk aspect van de aanpak om de gaten in het vangnet te

	<p>dichten. Doel van de aanpak is overlastgevend en hinderlijk gedrag van jeugdigen verminderen en het voorkomen van de aanwas van jeugdige wetsovertreders. De voorziening is gericht op jongeren tussen de 10 en 18 jaar, die hinderlijk of overlastgevend gedrag vertonen. In totaal worden 150 jongeren begeleid (Bron: Uitvoeringsplan jeugdcriminaliteit en jeugdoverlast 2008-2010).</p>
Schoolmaatschappelijk werk	<p>Scholen worden in toenemende mate geconfronteerd met gedragsproblemen bij leerlingen, waarvan de oorzaken vaak (deels) bij het gezin liggen. Via de zorgstructuur op scholen worden ouders doorverwezen naar schoolmaatschappelijk werk. De voorziening bestaat uit de inzet van een schoolmaatschappelijk werker gedurende enkele uren per week.</p>
Lokale trajectbegeleiding (LTB)	<p>Het doel van LTB is om jongeren die moeilijk te bemiddelen zijn, een betere uitgangspositie voor een opleiding of de arbeidsmarkt te geven. LTB speelt een cruciale rol in het opsporen van jongeren die niet reageren op oproepen van het RMC en de Jongerenloketten. Lokale trajectbegeleiding is per stadsdeel anders georganiseerd, maar wel overal gekoppeld aan 'vangnetten': samenwerkingsverbanden van soms wel twintig partijen op het gebied van scholing en werk. Deze verbanden hebben als doel een sluitend netwerk tot stand te brengen dat het onmogelijk maakt dat een jongere zonder werk of scholing 'ontsnapt'. De vangnetten zijn niet overal op dezelfde manier opgezet. Per vangnet of stadsdeel(combinatie) kan de uitvoering van de lokale trajectbegeleiding door andere instanties verzorgd worden. LTB is bedoeld voor jongeren tussen de 16 en 23 jaar die geen dagbesteding en geen startkwalificatie hebben en die geen justitiecontacten hebben of al begeleiding krijgen van andere hulpverleners zoals streetcornerwork of maatschappelijk werk of psychiatrische hulp nodig hebben (Bron: Beleids- en uitvoeringsplan BTR).</p>
Transferium	<p>Het Transferium is een bovenschools loket in opdracht van de VO en MBO scholen in Amsterdam. Het heeft als hoofddoelstelling meer leerlingen in het onderwijs te houden en de toeleiding van moeilijk plaatsbare jongeren naar specifieke vormen van onderwijs, zorg en arbeidstoeleiding beter te regelen. Scholen en ketenpartners kunnen bij de consultants van het Transferium terecht voor advies, bemiddeling en plaatsing van moeilijk plaatsbare jongeren tussen 12 en 23 jaar (Bron:www.osladam.nl).</p>
Wonen-leren-werken projecten (o.a. Werkhôtel, 3 H's)	<p>Het WerkHôtel is een woonvoorziening voor jongeren tussen de 17 en 27 jaar die door een problematische thuissituatie een verhoogd risico lopen uit te vallen op</p>

	<p>school. Het 3H-programma staat voor huiswerk, hulp en huisvesting. Dit programma is voor leerlingen met problemen, zoals huiselijk geweld of schuldenproblematiek van ouders. Door een stabiele woon-, werk- en leersituatie te creëren, bieden deze voorzieningen jongeren een kans om een start- of arbeidskwalificatie te behalen. Het traject gaat uit van een integrale aanpak van wonen, leren, werken, het ontwikkelen van sociale vaardigheden en een zinvolle dagbesteding. Momenteel biedt het WerkHotel huisvesting en begeleiding aan 40 jongeren Bronnen: www.werkschool.nl, www.kamersmetkansen.nl).</p>
School time out project	<p>Een leerling wordt naar het School Time Out Programma gestuurd om een vastgestelde escalatie van grensoverschrijdend gedrag tijdig bij te sturen. Gedurende het verblijf in het School Time Out Programma –dat maximaal 13 weken duurt- werkt de leerling onder intensieve en deskundige begeleiding aan de voortgang van het onderwijsprogramma en aan haar of zijn gedrag. Ouders en school worden hier actief bij betrokken. De leerling neemt enige tijd afstand van de conflicterende omstandigheden in de school. Als de leerling inzicht heeft in de gevolgen van zijn gedrag en passend gedrag kan laten zien volgt (gefaseerd) terugkeer naar de eigen klas op de eigen school. Het doel is de leerling terug te laten keren naar de eigen klas (Bron:www.swavadam.nl).</p>
De uitdaging	<p>Doel van het programma is licht-criminele jongeren tussen ongeveer 18 en 21 jaar met weinig kansen op de arbeidsmarkt uit hun eigen omgeving te halen en ze in een militaire omgeving discipline, werkritme, en nuttige vaardigheden bij te brengen, met als doel resocialisatie. Naast de fysieke activiteiten volgen de jongeren ook 'gewone' lessen zoals computervaardigheden of sociale vaardigheden. Het programma loopt van 's ochtends zes tot 's avonds tien uur, en duurt drie maanden. Door de week verblijven de jongeren op de militaire basis, in de weekenden mogen zij naar huis. Sommige deelnemers doen het traject geheel vrijwillig, als vorm van hulpverlening. Sommige deelnemers doen het in het kader van een justitiële maatregel/ als alternatief voor een –andere- straf. Ongeveer 50 Amsterdamse jongeren maken jaarlijks gebruik van deze voorzieningen (bron: Bestrijding Jeugdcriminaliteit en –overlast Amsterdam).</p>
Intensieve trajectbegeleiding (ITB)	<p>Voor resocialisatie van de doelgroep Harde Kern 18+ bestaan nauwelijks effectieve instrumenten. In Amsterdam is de afgelopen drie jaar ervaring opgedaan met de methode van de Intensieve Trajectbegeleiding (ITB) voor deze zwaarste doelgroep. ITB wordt door de rechter opgelegd als onderdeel van een voorwaardelijke</p>

	<p>straf, of door de Officier van Justitie als voorwaarde voor een sepot. Er hangt de cliënt daarmee altijd een voorwaardelijke straf of een gang naar de rechter boven het hoofd. Inmiddels is door de Reclassering een goed werkzame methode ontwikkeld waarbij elektronisch toezicht een centrale rol speelt. ITB 18+ richt zich op zowel harde kerners als op potentieel jeugdige veelplegers (PJV) vanaf 17 jaar. Bij deze laatste categorie gaat het om jongeren bij wie een zorgelijke ontwikkeling in het delictspatroom wordt gesignaleerd. ITB 18+ bestaat uit begeleiding naar gedragsverandering, toezicht en trainingen. Het gaat jaarlijks om zo'n 80 trajecten, waarbij tenminste 18 van de uitgevoerde trajecten zijn uitgevoerd in combinatie met elektronisch toezicht (bron: Bestrijding Jeugdcriminaliteit en –overlast Amsterdam).</p>
Resocialisatie en begeleiding	<p>Resocialisatie & Begeleiding (R&B) wil jongens van 12 tot 18 jaar met meervoudige problematiek en meerdere, actuele politiecontacten, een nieuw maatschappelijk perspectief bieden. Hierbij gaat het om school, werk of een combinatie van beide. R&B wil voorkomen dat deze jongeren doorstromen naar de Harde Kern. Een R&B traject duurt gemiddeld ruim vijf maanden. De duur is sterk afhankelijk van de individuele jongere. Er is plek voor 50 jongens per jaar (bron: Bestrijding Jeugdcriminaliteit en –overlast Amsterdam) .</p>
Jongerenloket	<p>Amsterdam maakt binnen het jongerenloket gebruik van de re-integratieladder om jongeren in te delen naar de mogelijkheden die zij hebben. Er zijn verschillende trajecten voor de verschillende tredes van de ladder. De trajecten worden door verschillende aanbieders georganiseerd. Over het algemeen zitten jongeren in trede 2 op de jongerenwerkplaatsen, jongeren in trede 3 bij Werk en Uitvoering of Herstelling en jongeren in trede 4 maken gebruik van de vacaturecarrousel en traineeplaatsen. Herstelling is een stichting die werkloze jongeren plaatst in zogeheten werkervaringsplaatsen. De stichting heeft als doel laaggeschoolde werkloze jongeren tot 28 jaar te helpen met het vinden van werk door ze een vak te leren en werkervaring te laten opdoen (Bron: www.herstelling.nl).</p>

Toelichting voorzieningen Deventer

Mentoraten	<p>Doel is om jongeren in het VMBO (plm van 12 tot 16 jaar) die een groot risico lopen uit te vallen intensief te coachen en te begeleiden zodat zij hun school afmaken.</p>
Huiswerkbegeleiding	<p>Tijdens een verlengde schooldag kunnen leerlingen (van twee basisscholen en 1 VO school) uit de Rivierenwijk huiswerkbegeleiding krijgen. Verzuim en uitval wordt</p>

	vroegtijdig gesignaleerd en opgepakt (Bron: brochure Aanval op de schooluitval Rivierenwijk).
Empowerment voor allochtone meiden	Om te voorkomen dat meisjes van 16 tot 23 jaar van school uitvallen leren zij in deze training hun eigen vaardigheden benoemen en benutten
ZAT-teams	Het Zorg Advies Team (ZAT) is een team op een school waar vertegenwoordigers van de school en vertegenwoordigers van andere zorg- en hulpverlenende instanties (oa GGD, Leerplicht) in een gezamenlijk overleg zorgleerlingen bespreken. De externe instanties denken vanuit hun expertise mee over mogelijke aanpak of oplossingen. Hierdoor wordt het mogelijk professioneel en snel een passende oplossing te vinden voor een hulpvraag van (of voor) een student waar de school zelf onvoldoende deskundigheid voor heeft (Bron: Inventarisatie tbv plusvoorzieningen).
Jongerenwerk Brede School voortgezet onderwijs (JwBS)	Het doel van JwBS is het verminderen van schooluitval en vergroten van de kans op het behalen van een startkwalificatie. De doelgroep van JwBS zijn leerlingen in het voortgezet onderwijs met meervoudige problematiek en/of achterstand. Het aantal verschillende leerlingen dat in contact is geweest met het team JwBS in 2008 is 604 (Bron: Inventarisatie voorzieningen Spectrum).
BAS-spreekuur	Sinds september 2004 is er het preventieproject Bewust Aanwezig op School op het voortgezet onderwijs. De leerplichtambtenaar houdt een spreekuur op school. Doel van het spreekuur is om problemen vroegtijdig te signaleren waardoor schoolverzuim kan worden verminderd en/of schooluitval kan worden voorkomen. Ouders, leerlingen en docenten kunnen bij één van de medewerkers van het team Leerplicht/RMC terecht met vragen en advies rondom spijbelen, vakantie of problemen. Daarnaast kan de medewerker als intermediair fungeren tussen de ouders en de school en/of andere instanties. Het aantal leerlingen dat in het schooljaar 08/09 hiervan gebruik heeft gemaakt is 235 (Bron: Jaarverslag Leerplicht schooljaar 08/09)
De Overstap	Leerplicht/RMC en de scholen werken samen om een volledige registratie op te zetten van alle eindexamenleerlingen van het VMBO en hun keuze voor vervolgopleiding. Leerlingen die nog geen keuze hebben gemaakt worden begeleid door de school of door Leerplicht/RMC. De keuzes worden vervolgens gecheckt bij de opleidingen waar deze leerlingen zich voor hebben aangemeld en in het nieuwe schooljaar bekijkt Leerplicht/RMC of zij ook daadwerkelijk van start zijn gegaan met de nieuwe opleiding. Als dat niet zo is volgt actie van Leerplicht/RMC en de school (Bron: Jaarverslag Leerplicht/RMC schooljaar 08-09).

Op de rails	Op de rails helpt leerlingen uit het voortgezet onderwijs die dreigen te ontsporen omdat ze in eerste instantie niet voldoen aan de criteria voor speciaal onderwijs maar er wel sprake is van een reële bedreiging van de veiligheid binnen school.
Schoolmaatschappelijk werk	Het schoolmaatschappelijk werkt vormt een belangrijk onderdeel van het zorgaanbod binnen MBO-scholen (Inventarisatie tbv plusvoorzieningen).
Trajectbegeleiding	Een trajectbegeleider probeert door een intensieve benadering in gesprek te komen met voortijdig schoolverlaters uit de Rivierenwijk. De trajectbegeleider coacht hen bij het halen van een startkwalificatie. Dat houdt in dat hij samen met de jongere zijn competenties, onderwijshistorie, wensen en toekomstplannen in kaart brengt, oplossingen zoekt voor problemen (evt bij/met ketenpartners) en nazorg biedt (Bron: brochure Aanval op de schooluitval Rivierenwijk).
Poortwachter/Gids ROC	Een gesprek met de poortwachter maakt onderdeel uit van de aanpak van het project Aanval op de Schooluitval. De poortwachter bekijkt samen met de jongere naar zijn interesses, onderwijshistorie, capaciteiten, motivatie en belemmeringen om een opleiding bij het ROC te volgen. Op basis hiervan stelt hij met de jongere een persoonlijk leertraject op om belemmeringen weg te nemen en de jongere de opleiding van zijn keuze kan volgen (Bron: brochure Aanval op de schooluitval Rivierenwijk).
Work Skills (empowerment training)	Training voor jongeren van 18 tot 23 jaar waarin jongeren hun eigen vaardigheden beter leren benoemen en benutten. Samen met twee trainers kijken jongeren in één week waar ze goed in zijn en brengen ze hun wensen en toekomstbeeld onder woorden. De training motiveert en helpt doelen te stellen: de jongeren sluiten de week af met een actieplan (Bron: brochure Aanval op de schooluitval Rivierenwijk).
Switchklas	De switchklas is een flexibele vorm van onderwijs van het ROC en is bedoeld om de voorbereiding op een terugkeer in het onderwijs of werk voor te bereiden of te ondersteunen voor jongeren van 18 tot 23. De bedoeling is dat hier activiteiten worden aangeboden die zeer nauw aansluiten bij de trajectplanning van de jongeren. Het aanbod kan dan ook zeer divers van aard zijn, zoals assessment, modules op het gebied van kennis, vaardigheden op competenties (Bron: Jaarverslag Leerplicht/RMC schooljaar 08-09).
Reboundprogramma	De reboundvoorziening biedt een leerling met gedragsproblemen en/of de veiligheid bedreigt een tijdelijke opvang van ongeveer drie maanden. Het programma is gericht op gedragsverandering en terugplaatsing binnen de eigen school of regulier VO

	(bron: Inventarisatie voorzieningen Spectrum).
Trajectklassen Rentray	Een trajectklas (voor 12-17 jaar) vormt een schakel tussen het regulieren en het specieaal voortgezet onderwijs. Ze biedt een goede manier om snel een groep leerlingen met ernstige-, en daardoor leerproblemen op te vangen zonder dat drastische maatregelen als schorsing of verwijdering nodig zijn. Daarmee kan schooluitval worden voorkomen. Bovendien vormt de klas voor leerlingen die al uitgevallen zijn en voor een aantal ZMOK-leerlingen een sluis terug naar het reguliere onderwijs (bron: Inventarisatie voorzieningen Spectrum).
Jonge Moedersgroep 'Mamma Mia'	'Mamma Mia' is gericht op jonge moeders van 17 tot 24 jaar die door hun persoonlijke situatie onvoldoende richting kunnen geven aan hun leven met een kind en hierdoor behoefte hebben aan ondersteuning. In 2008 namen 26 jonge moeders deel aan 'Mamma Mia' (Bron: Inventarisatie voorzieningen Spectrum).
Individuele Trajectbegeleiding	Individuele Traject Begeleiding (ITB) is gericht op jongeren van 12-25 jaar met meervoudige problematiek en/of achterstand op meer dan drie leefgebieden. In 2008 namen 345 jeugdigen deel aan ITB. Van deze jeugdigen namen er 206 al in 2007 deel aan ITB; zijn er 154 nieuw aangemeld in 2008; komen er 63 uit andere trajecten van De KIJ (Bron Inventarisatie voorzieningen Spectrum).
Startbaan	Een soort jobhunting en jobcoaching voor jongeren die zich melden ihkv de WIJ en die al een startkwalificatie hebben
Dagbehandeling niet schoolgaande jeugd	Deze voorziening richt zich op jongeren van 12 tot 18 jaar die geen dagbesteding hebben in de vorm van onderwijs, stage of werk. Bij deze jongeren is vaak sprake van problemen op meerdere leefgebieden waardoor ze onvoldoende mogelijkheden ontwikkelen om tot volledige deelname in de samenleving te komen en terugkeer naar het regulier onderwijs meestal niet meer mogelijk is. Er zijn drie afdelingen: leerwerkplaatsen, scholingunits en dagritmetrainingsgroepen. Er zijn ongeveer 9 plekken binnen de regio stedendriehoek (Bron: Inventarisatie Voorzieningen Spectrum).
Naschoolse dagbehandeling schoolgaande jeugd	Deze voorziening biedt ondersteuning en begeleiding in de vorm van naschoolse opvang aan jongeren tussen 12 en 18 jaar die onderwijs volgen of werken, waarbij de gezinssituatie niet in staat is deze jongeren een adequate opvoeding te geven (Bron: Inventarisatie Voorzieningen Spectrum).
Coach	Voor jongeren uit de gemeente Deventer in de leeftijd van 12 tot 23 jaar die kampen met meervoudige problematiek is er Coach. Onder meervoudige problematiek wordt hier verstaan 'problematiek op

	<p>verschillende leefgebieden tegelijk: onderwijs, huisvesting, werk, financiën, relaties, gezondheid en veiligheid'. De doelstelling van Coach is vraag en aanbod van de hulp- en dienstverlening uit de sectoren onderwijs, zorg, jeugdzorg, werk & inkomen, vrije tijd, politie & justitie en integraal jongerenwerk optimaal op elkaar af te stemmen en hierdoor de kwaliteit te verbeteren. De kern van Coach bestaat uit professionals van de participerende instellingen, de coaches. Jongeren komen op verschillende manieren binnen bij Coach. Een groot deel wordt aangemeld door instellingen, scholen of ouders. Ook zijn er jongeren die binnen komen via een vriend of zich zelf aanmelden. Eind augustus 2009 waren 35 jongeren onder behandeling bij Coach (Bron: Deventer Jeugd in Beeld).</p>
BOP-academie	<p>De BOP-academie is een dagvoorziening voor jongeren met meervoudige problemen van 12 tot ongeveer 19 jaar. De voorziening is het hele jaar van 8.00 tot 20.00 uur open en helpt jongeren meer structuur in hun leven te krijgen. Het is een toeleiding naar onderwijs of werk en het zoeken naar een vrijetijdsbesteding in de vorm van sport. De capaciteit van de BOP-academie is ongeveer 30 en de jongeren verblijven er 6 maanden tot een jaar (Bron: inventarisatie voorzieningen Spectrum).</p>

Toelichting voorzieningen Tilburg

Jongerenloket Blink	<p>Jongerenloket Blink is een samenwerking tussen het CWI, ROC en de gemeenten uit de regio Tilburg op het gebied van onderwijs, werk en inkomen. Blink helpt jongeren tussen de 16 en 23 jaar op weg naar scholing en/of werk. Het talent van de jongere staat hierbij centraal.</p>
Project Verborggen Jeugdwerkloosheid	<p>Dit project is onderdeel van een breed wijkprogramma dat gericht is op het verbinden van betrokken wijkbewoners. Via hen wordt contact gelegd met werkloze jongeren en worden deze bezocht waarna - in samenwerking met de ketenpartners – de jongere door een van de wijkbewoners wordt begeleidt bij de zoektocht naar werk.</p>
Crossroads 1/2	<p>Crossroads is een pilotproject voor Tilburgse jongeren tussen de 12 en 18 jaar die met justitie in aanraking zijn geweest. Dit kan zijn omdat ze een strafbaar feit hebben gepleegd of omdat er thuis ernstige problemen zijn. Het project biedt deze jongeren de mogelijkheid om in hun eigen vertrouwde omgeving werk te maken van hun toekomst.</p>
Traverse (dak- en thuislozen)	<p>Organisatie voor opvang en begeleiding van mensen die om verschillende redenen dak- of thuisloos zijn of dreigen te raken.</p>
MATS	<p>Binnen het project MATS (Maatwerk Arbeidstoeleiding</p>

	<p>Speciale Leerlingen) werken diverse Tilburgse VSO-scholen en het Praktijkonderwijs samen bij het vormgeven van interne stages, leerwerkplaatsen en arbeidskundig onderzoek. Doel is het geplaatst krijgen van leerlingen op de arbeidsmarkt. Nazorg wordt op kleine schaal gerealiseerd, met re-integratiegeld.</p>
De Sluis	<p>Terugkeervoorziening De Sluis geeft intensieve begeleiding individuele begeleid zodat de jongeren hun plek in de samenleving weer kunnen vinden. Zij worden geholpen bij het vinden van school/werk, omgaan met financiën, vrijetijdsbesteding, contact met familie en vrienden en ze leren om zelfstandig te wonen.</p> <p>Terugkeervoorziening De Sluis is in januari 2008 gestart in een flatgebouw. Er kunnen in totaal 14 jongeren wonen tussen de 16 en 23 jaar die afkomstig zijn uit Tilburg en voorafgaand aan plaatsing in de Sluis minimaal 3 maanden in een gesloten voorziening hebben doorgebracht (t.g.v. een strafrechtelijke of civielrechtelijke plaatsing).</p>
Groeibriljant	<p>Het hoofddoel is het (re)integreren van jongeren uit Tilburg Noord met een grote afstand naar werk en / of scholing naar een structurele plaats in de maatschappij gericht op scholing en / of arbeid. De doelstelling is om met 15 jongeren te starten aan de hand van individuele trajectplannen</p>
Herstart	<p>Herstart helpt deze langdurige thuiszitters tussen de 5 en 16 jaar om weer onderwijs te krijgen en heeft twee doelstellingen:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. bepalen welke school het beste past 2. leren wennen aan het ritme en de regelmaat van naar school gaan. <p>De leerplichtige leerlingen doorlopen een onderwijsprogramma van 13 weken dat helemaal is toegespitst op hun eigen situatie.</p>
Rebound	<p>In de Rebound komen leerlingen, voor wie het goed is dat zij even niet op de eigen school zijn. In een andere omgeving wordt gericht gewerkt aan de verbetering van het gedrag en krijgen zij nieuwe vaardigheden aangereikt.</p> <p>De Rebound Midden-Brabant is bestemd voor leerlingen, die staan ingeschreven op een school voor voortgezet onderwijs in het werkgebied van het SWV VO Midden-Brabant (Tilburg, Goirle, Dongen en Oisterwijk).</p>
Op de rails	<p>Op de rails is een project waarin WSNS Tilburg, het samenwerkingsverband Voortgezet Onderwijs Midden-Brabant en het Regionaal Expertise Centrum samenwerken. Het doel van het project is om kinderen tussen de 4 en 18 jaar met ernstige gedragsproblemen tijdelijk op te vangen in een school voor zeer moeilijk</p>

	opvoedbare kinderen.
Preventieprojecten	<p>In Tilburg is een groot aanbod aan preventieprojecten waaronder:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 'het zal mij niet gebeuren' gericht op groep 7/8 leerlingen en hun ouder ter voorbereiding op de stap naar het VO; - 'Alcohol op straat' gericht op voorkomen alcoholgebruik onder jongeren van 12 tot 18 jaar. - 'Brom ff normaal' gericht op het beperken van overlast door brommerrijders - 'Afslag Centrum' gericht op jongeren die van het platteland naar de stad komen. <p>De projecten worden georganiseerd door o.a. Jongerenwerk de Twern, GGD en Buro Halt</p>

Bijlage 2. Gesprekspartners

Gesprekspartners Amsterdam

naam	functie	organisatie
Michel Kanters	Directeur	Gemeente Amsterdam, DMO
Ilka Andringa	Beleidsadviseur Jeugd	Gemeente Amsterdam, DMO
Jouri Bakker	Beleidsadviseur Plusvoorzieningen	Gemeente Amsterdam, DMO
Marcel Linthorst	Beleidsmedewerker Onderwijs	Gemeente Amsterdam, DMO
Hester Veenhuizen	Manager jongeren	Gemeente Amsterdam, DWI
Youri van der Lucht	Directeur Herstelling	Gemeente Amsterdam, DWI

Gesprekspartners Deventer

naam	functie	organisatie
Marco Swart	Wethouder Jeugd	Gemeente Deventer
Birgitte Flapper	Projectleider Aanval op de Uitval gemeente Deventer	Gemeente Deventer
Ingrid Kramer	Programmamanager Jeugd en Onderwijs	Gemeente Deventer
Lambert Manden	Teamleider W&I	Gemeente Deventer
Marcel Ganzenvles	Coördinator Leerplicht/RMC	Gemeente Deventer
Tilly Lammers	Teamleider LP/RMC/WMO	Gemeente Deventer
Carien Kroon	Projectleider Jongerenwijzer	Gemeente Deventer
Rienk van der Werff	Coordinator VSV Stedendriehoek	ROC Aventus

Gesprekspartners Tilburg

Naam	functie	organisatie
Marieke Moorman	Wethouder (o.a. onderwijs, Jeugd, Jongeren en grote stedenbeleid)	Gemeente Tilburg
Wim van Bruck	Afdelingshoofd Onderwijs & jeugd	Gemeente Tilburg
Albert Tuut	Wijkagent	Politie Tilburg Noord
Sandra Timmermans	Projectleider	Veiligheidshuis Tilburg
Wil de Kort	Beleidsmedewerker, projectmanager Crossroads	Gemeente Tilburg, afd. onderwijs en jeugd
Cris Vervloet	Projectmanager Blink	UWV Werkbedrijf
Remy Kalalo	Beleidsmedewerkers VSV	Gemeente Tilburg, afd. Onderwijs en Jeugd
Bart van Galen	Gebiedsmanager Gebiedsteam Noord (w.o. de wijk Stokhasselt)	Gemeente Tilburg
Andy van Vught	Projectmanager Groeibriljant	Gemeente Tilburg

Bijlage 3. Plaatjes Systeem in Beeld

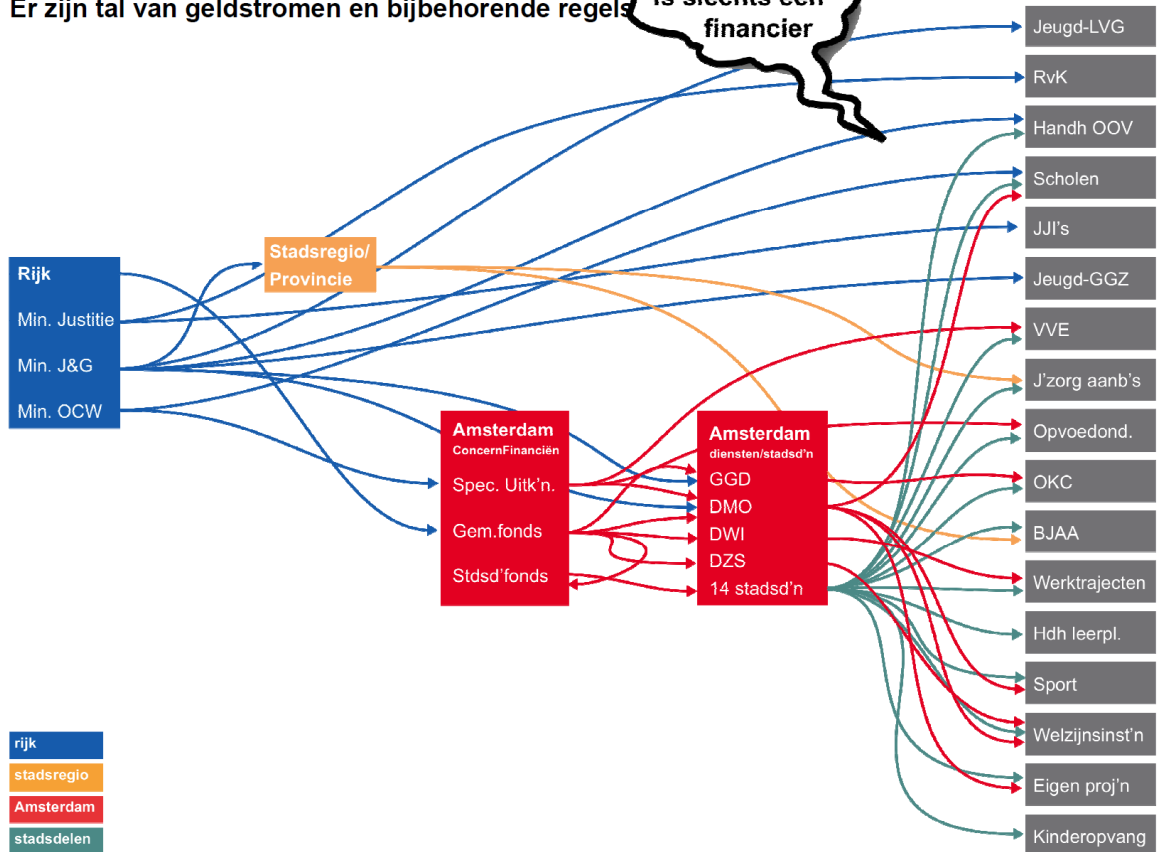
Wirwar aan geldstromen tbv het aanbod voor jongeren in de gemeente Amsterdam

(Bron: Systeem in Beeld gemeente Amsterdam, 2009)

Financiën

Er zijn tal van geldstromen en bijbehorende regels

De gemeente is slechts één financier

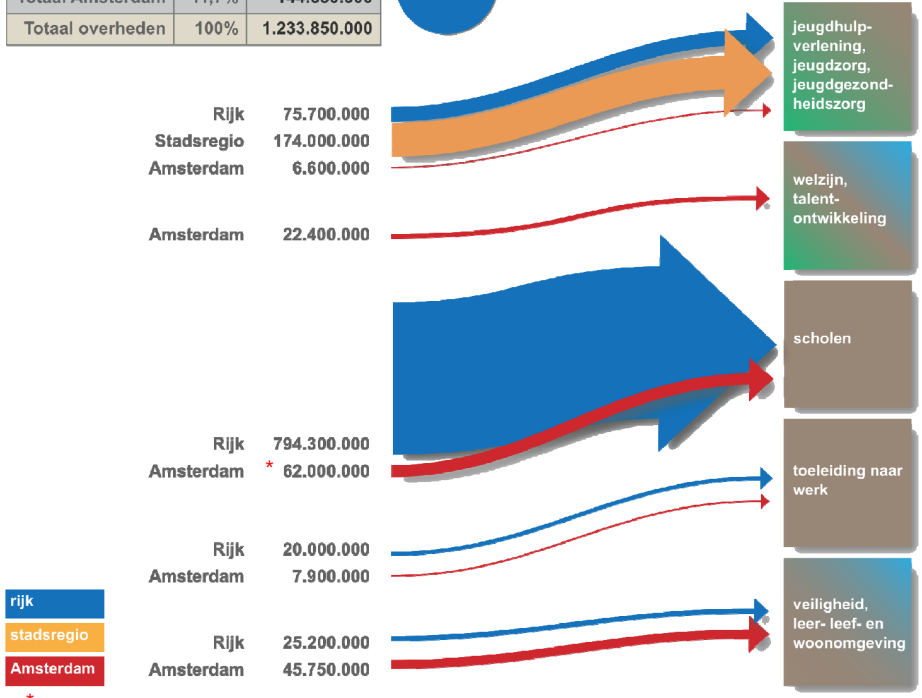

Omvang geldstromen tbv voorzieningen voor jongeren in de gemeente Amsterdam
(Bron: Systeem in gemeente Beeld Amsterdam, 2009)

XXXX van **systeem in beeld** naar een **werkend systeem**

...Amsterdam is naar verhouding niet de doorslaggevende financier...

Totaal Rijk	74,2%	915.200.000
Totaal Stadsregio	14,1%	174.000.000
Totaal Amsterdam	11,7%	144.650.000
Totaal overheden	100%	1.233.850.000

rijk
stadsregio
Amsterdam

*excl. VVE en GSB onderwijsdeel